

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 63

София, срѣда, 3 априль

1929 г.

72. заседание

Вторникъ, 2 априль 1929 година

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ, въ 16 ч.)

Председателстваващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Има нужното число народни представители, за да се счита заседанието законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Еминъ Тахировъ Агушевъ, Николай Алексиевъ, Никола Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Никола Аретовъ, Христо Баевъ, Рангелъ Барбанакъ, Стефанъ Бояджиевъ, д-ръ Владимиръ Бурилкоу, Никола Бурмовъ, Димитъръ Бъровъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Петъръ Гаговъ, Стойчо Георгиевъ, Димитъръ Грънчаровъ, Димитъръ Дерлипански, Момчо Дочевъ, Василъ Драгановъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Никола Думановъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Борисъ Евтимовъ, Борисъ Ецовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Зографски, Димитъръ Икономовъ, Георги Казанаклиевъ, Иванъ Казанджиевъ, Панайотъ Тинчевъ, Колю Кожаклиевъ, Величко Кознички, Иванъ Куртевъ, Кънчо Кънчевъ, Иванъ Лъкарски, Александъръ Малиновъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Христо Мариновъ, Тончо Мечкарски, д-ръ Кънчо Милановъ, Петъръ Миновъ, Добри Митевъ, Кара-Али Мустафовъ, Владимиръ Начевъ, Стоянъ Никифоровъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Димитъръ п. Николовъ, Борисъ Павловъ, Кръстю Пастуховъ, х. Георги х. Петковъ, Петко Г. Петковъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Първанъ Първановъ, Христо Рашковъ, Николай Савовъ, Георги Семерджиевъ, Георги Симеоновъ, Кирилъ Славовъ, Петко Стайновъ, Никола Стамболиевъ, Стефанъ Стефановъ, Таско Стойковъ, Христо Стояновъ, Методи Храповъ, Иванъ Хрелопановъ, Тома Янчевъ Христовъ, Маринъ Шиваровъ, Теню Янгъзовъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Несторъ Личевъ — 1 день;
 На г. Петко Разсукановъ — 1 день;
 На г. Досю Негенцовъ — 15 дни;
 На г. Борисъ Евтимовъ — 3 дни;
 На г. д-ръ Кънчо Милановъ — 3 дни;
 На г. Панайотъ Тинчевъ Калчевъ — 3 дни;
 На г. Борисъ Ецовъ — 2 дни;
 На г. Янко Сакъзовъ — 3 дни;
 На г. Христо Рашковъ — 6 дни;
 На г. Добри Даскаловъ — 1 день;
 На г. Страшимиръ Георгиевъ — 1 день;
 На г. Кирко Цвѣтковъ Христовъ — 1 день;
 На г. Пандо Сидовъ — 3 дни;
 На г. Кара-Али Мустафовъ — 3 дни;
 На г. д-ръ Никола Думановъ — 1 день;
 На г. Григоръ Василевъ — 1 день;
 На г. Георги Нешковъ — 4 дни;
 На г. Иванъ Куртевъ — 1 день;
 На г. Христо Мариновъ — 3 дни;
 На г. Петко Стайновъ — 1 день и
 На г. Никола Бурмовъ — 2 дни.

Освенъ това, следва да се разреши отъ Събранието отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Желю Тончевъ — 1 день;
 На г. Стефанъ Димитровъ — 3 дни;
 На г. Кръстю п. Цвѣтковъ — 1 день;
 На г. Иванъ Русевъ — 3 дни;
 На г. Теню Янгъзовъ — 7 дни;
 На г. Никола Стамболиевъ — 5 дни и
 На г. Петъръ Гаговъ — 8 дни.

Който сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: второ четене бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на търговията, промишлеността и труда — предложение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Дебатитъ по бюджета на едно министерство, безспорно сж много важни, но въ правилника има единъ недостатъкъ — че дебатитъ ставатъ следъ като вече бюджетарната комисия се е занимала съ тоя бюджетъ.

Х. Майеръ (д. ср): Това се каза вече.

Х. Баралиевъ (с. д): (Къмъ Хинекъ Майеръ) Я закрийте този Парламентъ, та да се оправи работата!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Никой не те държи тукъ насила. Ако не ти се седи, можешъ да си отидешъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Нѣма кворумъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Има кворумъ. Я млъкни тамъ!

И. Януловъ (с. д): Следователно, желателно е, когато ще измѣняваме правилника, да спремъ вниманието си на този голѣмъ недостатъкъ. Ще трѣбва дебатитъ по бюджета на всѣко едно министерство да ставатъ веднага следъ генералнитъ дебати и тогава бюджетарната комисия да се занимава подробно съ всѣки бюджетъ, който ще може да се съобрази съ изказанитъ мнения и директиви. Да допустнемъ сега, че болшинството и министритъ се съгласятъ съ предложението ми, да кажемъ примѣрно, по по § 6 или 7 отъ бюджета. Възможно ли е да направимъ иѣщо? Много мжно, защото, съгласно правилника, трѣбва писмено предложение и пр., а най-главно заради туй, защото ние знаемъ съ какви мжнотии става нагласяването на бюджета въ бюджетарната комисия. Азъ затварямъ тая скоба и се надѣвамъ, че въ бждеще това ще може да се направи, като измѣнимъ правилника. Инакъ, нека си

признаемъ, ние можемъ да сочимъ само директиви. Да си създаваме илюзията, че може да станатъ нѣкои измѣнения въ бюджета, дори вие да бждете съгласни, е неумѣстно, защото знаемъ, че това е почти невъзможно. Ние това го видѣхме при други бюджети, за които и досега се диятъ 10—20 милиона лева за попълването имъ. Азъ не казвамъ, че тия дебати нѣматъ значение, но едно такова измѣнение на правилника би имъ дало истинското значение.

И. Пждаревъ (д. сг): (Възражава нѣщо)

И. Януловъ (с. д): Г. Пждаревъ! Азъ разполагамъ само съ единъ часъ време, следъ мене вие сте записани да говорите, моля Вл, не ме прекъсвайте.

И. Пждаревъ (д. сг): Може да се върне единъ параграфъ въ бюджетарната комисия, за да се разгледа наново.

И. Януловъ (с. д): Зная, но и вие знаете, че това е почти невъзможно.

С. Савовъ (д. сг): А бе, я минете право на целта. Разрешени сте отъ четенето лекции на студентитъ и все съ заобикалки говорите.

И. Януловъ (с. д): Г. г. народни представители! Въпрѣки това, че тия дебати могатъ да дадатъ само директиви на министритъ и критика на политиката имъ, а не могатъ да измѣнятъ бюджета, все пакъ азъ намирамъ, че тѣ и въ тия граници сж необходими и полезни.

Когато започваме да се занимаваме съ бюджета на първото стопанско министерство — следъ това ще се занимаваме съ бюджетитъ на Министерството на земледѣлието и Министерството на жѣлѣзницитъ — ние не можемъ да не спремъ вниманието си въобще върху нашето стопанство. Ние се натъкваме на голѣмия въпросъ, на голѣмия споръ въ Парламента, който се явява не винаги на трибуната, но който дѣли васъ, дѣли и насъ и който е сждбоносенъ за страната. Министърътъ на финанситъ ни каза, че ние трѣбва да направимъ всичко възможно, за да може да се запази равновесието на бюджета, да може да се гарантира стабилизацията на българската монета и финансовото консолидиране на страната. Затова нѣщо ние сме длъжни да жертвуваме всички други съображения и планове, защото стабилизацията на монетата е най-съществениятъ елементъ за сигурността на държавата и за развитието на стопанството. Азъ съмъ длъженъ да призная, че отъ гледна точка на стабилността на монетата, а следователно и на стабилността на финанситъ, г. министърътъ на финанситъ има право. Но стопанска България въ лицето на министъра на земледѣлието, донѣкъде и на министъра на търговията, ви казва: е добре, следъ 17, 18, 20 години ние достигаемъ 8-милионно население, а въ сждщото време забелязваме намаление на нашия износъ, свършваме съ дефицити нашитъ търговски баланси и можемъ да достигнемъ до едно положение, когато ще трѣбва да внасяме дори зърнени храни. А съ какво ще заплащаме въ такъвъ случай нашия вносъ? Значи, всичко трѣбва да се направи за повдигането на нашето стопанство, главно на земледѣлието, но не по-малко на индустрията и занаятитъ. Само следъ 18 години, благодарение на прирѣста на населението — и то на естествения прирѣстъ, не на дохождането на бѣжанци и пр. — ние се увеличаваме съ 2½ милиона. За тия хора сж необходими хлѣбъ и работа. Занаятитъ и индустрията могатъ да даватъ най-много на 5—10% хлѣбъ и работа, а всички други ще трѣбва да плащатъ въ земледѣлието. И заради туй, на всѣка цена, въпрѣки всички финансови спънки, стопанска България иска да се взематъ всички мѣрки за стопанското възсъздаване, възстановяване и рационализиране. Азъ трѣбва да призная, че министърътъ на търговията и министърътъ на земледѣлието иматъ право.

Виждаме, следователно, че има едно дълбоко противоречие между две съвършено върни становища — становището на финансовия министъръ за стабилизацията на лева и становището на министритъ на земледѣлието и търговията за закрепването и развитието на стопанството.

За да можемъ да стигнемъ до това противоречие, на което ви спирамъ особено вниманието, очевидно е, че трѣбва да има нѣкой трети факторъ, на който се дължи това странно състояние на нѣщата въ нашата страна. Този факторъ е, че всѣка година въ нашия бюджетъ увелича-

ваме процента — сега е вече 26.5% — за погасяването на външнитъ довоенни дългове, репарационнитъ, окупационнитъ и други задължения. И тая цифра нѣма да се върне назадъ. Азъ ще цитирамъ думитъ на финансовия министъръ: „Съ заемъ или безъ заемъ ние ще трѣбва да ликвидираме съ Ромъния; съ заемъ или безъ заемъ ние ще трѣбва да ликвидираме съ Гърция, ние ще трѣбва да ликвидираме съ Дисконто, ние ще трѣбва да ликвидираме съ всички претенции, ние трѣбва да ликвидираме съ голѣмия въпросъ за репарациитъ, ние се намираме въ ликвидационенъ периодъ.“ За жалостъ, г-да, този ликвидационенъ периодъ е до 1983 г. А отъ 1932/1933 г. започва чудовищната вноска по репарациитъ. Сега е 270.000.000 л. и ние претендираме за намаление, а тогава ще бжде годишно 1 милиардъ и 200 и нѣколко милиона лева. Благодарение на това се намиратъ въ противоречие стабилизацията на лева, отъ една страна, и, отъ друга страна, стопанското възстановяване и закрепване на страната, на което страшно противоречие ви спрѣхъ вниманието. Този въпросъ действително е сждбоносенъ за страната. Азъ не го смѣтамъ, че е въпросъ за смѣна на правителството. Може да дойде и друго правителство, но не разумѣемъ ли дълбоко този въпросъ, не намеримъ ли срѣдства за разрешението му, сждбата на България е неизвестна, бждещето на България не е розово, много тежко е. И азъ трѣбва да призная, че въ края на краищата нашето внимание трѣбва да бжде преди всичко насочено къмъ стопанството — то трѣбва да се повдигне. Въ края на 1928 г. се появиха редица статии въ нашия печатъ за положението на стопанството въ България презъ сждщата година. Въ в. „Миръ“ бр. 8552 се яви статията на г. Бочевъ, единъ отъ отличнитъ познавачи на нашето стопанство, единъ скромненъ, но много умненъ български икономистъ. Той заключава въ своята статия: „1928 г. ни дава изгледи, че страната сигурно излиза отъ своитъ стопански затруднения. Колко много би могла да бжде тя улеснена, ако бихме били по-податливи на организация и планомерност!“ Не минаха и два месеца и г. Бочевъ писа въ в. „Миръ“: „Азъ съмъ билъ голѣмъ оптимистъ въ това отношение“. И неговитъ бюлетини било за борсата, било за стопанското положение, далечъ не даватъ такава надежда, каквито видѣхме въ новогодишната му статия, въ началото на настоящата година. Въ в. „Миръ“ пакъ, завчера, говорейки за развитието на борсата, се даватъ сведения, че отъ приготвения отчетъ на борсата се вижда, че за времето отъ възстановяването на борсовитъ събрания съ ценни книжа — отъ 15 септември до края на годината — общиятъ оборотъ на сдѣлките е билъ 32.000.000 л. и се казва, че тия обороти сж тѣй незначителни, че даватъ представа не за борса, а за „гиги на ценни книжа на нѣкоя и то второстепенна банка“. Това е симптомъ за застой на стопанството на България и то единъ сериозенъ симптомъ. Нѣма да ви спирамъ вниманието на несъстоятелноститъ, на протестиранитъ полици и пр., симптоми, цитирани много пъти тука, защото времето ми е много малко.

Азъ искамъ да се спра и на другия ресоръ на нашето стопанство, на земледѣлието, за да ви кажа, че именно въ отчетата на Българската земеделска банка, който се печататъ сега, се даватъ следнитъ цифри: докато въ 1924 г. раздаванитъ отъ нея заеми отъ различнитъ фондове сж възлизали на 1.680.000.000 л., въ 1926 г. тѣ достигатъ 2.000.000.000 л., въ 1927 г. — 2.400.000.000 л. и въ 1928 г. — 2.900.000.000 л. близо 3.000.000.000 л. Но за какво се даватъ тия пари? Човѣкъ не може да не бжде натѣженъ отъ следващитъ цифри, а именно, че 684.950.000 л. сж раздадени тая година за изхранване на населението, безъ да се даде нито стотинка отъ тая сума за подобрене на земеделския инвентаръ или за изплащане на старитъ задължения. 272.645.000 л. сж дадени за изплащане стари задължения. Близо 1.000.000.000 л., прочее, сж дадени за консумативни цели. Заключениеето на Българската земеделска банка е, че населението е бедно; за подобрене на производството се даватъ доста срѣдства, обаче, твърде много се дава въ сждщото време за консумации на населението, за изплащане на старитъ дългове.

Г. г. народни представители! Даже г. министъръ на финанситъ, който винаги рисува състоянието на страната въ розови черти, въ своята речъ по бюджета изрично заключава: „Върно е, че ние трѣбва да употребимъ всичко възможно за подобрене на нашето стопанство, върно е, че то е въ критическия моментъ на своето развитие, върно е, че нашето стопанство е обедѣло. Това е несъмнено“. До-

сега вие не признавате това, защото се намирахме във фазата на заеми и защото тръбваше да се направи всичко — нали така — за да се посочи страната във друга премъна. Но днес ние сме длъжни да констатираме фактите такива, каквито са. Стопанството, респективно страната, се намират във бедно положение. Грамадни суми се хвърлят за прехрана на населението и за изплащане на стари задължения, а същевременно имаме единъ застой на пазара.

Щомъ това е така, задачата на стопанските министри, азъ бихъ казалъ, е съдобносна въ този моментъ за България. Ние виждаме, че много фактори — не само ние въ Парламента — създадени специално за тая целъ, въ своите резолюции идватъ да напомнятъ задълженията на министра на търговията и на другите трима стопански министри. Азъ имамъ предъ себе си резолюциите на търговските камари въ Русе, Бургасъ и София. Ако човѣкъ ги чете, ще види, че тѣ напомнятъ не само нашите речи, но отиватъ много по-далечъ. Азъ нѣма да цитирамъ резолюциите на Софийската търговска камара, въ която се говори, че бюджетътъ трѣбва да се намали на 6 милиарда лева — работа не много лесна. Нѣма да цитирамъ изцѣло резолюцията на Русенската търговска камара, въ която, много прямо, се изказва недоволство отъ стопанската политика. Но не мога да не ви спра вниманието, че въ всички резолюции се говори за липса на планоуѣрностъ въ стопанската политика на нашата страна. Въ резолюцията на Русенската търговска камара се казва, че въпрѣки всички усилия ние трѣбва да констатираме, че положението е много неблагоприятно отъ гледна точка на стопанското развитие на страната, че търговията се спъва вследствие на споменатите причини и че и до днесъ не е настѣпило времето, за да може страната да излѣзе отъ всички затруднения и да може да се каже, че стопанското положение на България е горе-долу добро. Ние сме въ фазата, се казва въ нея, на едно голѣмо изтощение на финансовите и стопански сили на страната. Това не ви го говорятъ представители на работници, на занаятчии, или земледѣлци, говорятъ ви го представители на капитала.

С. Савовъ (д. сг): И на голѣма лакомия.

И. Януловъ (с. д): И въ същото време ние не виждаме, се казва въ нея, да се взематъ необходимите мѣрки. Тѣ претендиратъ за широко кредитиране на занаятчийтѣ. Също така тѣ спиратъ вниманието на министра на търговията да се потърсятъ пазари въ странство, много по-широки и много по-гарантирани, и накрая се спиратъ на голѣмите задължения на България, на репарациите и други подобни, по силата на мирния договоръ, както и на довоенните заеми, и констатираме, че нѣма планъ, че нѣма система въ стопанската дейностъ на нашата страна. Заради това тѣ напомнятъ една стара идея — това, което азъ съмъ говорилъ тукъ въ продължение на много години — която бѣше основана отъ г. министъръ Ляпчевъ и която се проповѣдаваше на лѣво и дѣсно въ нашата страна, идеята за единъ голѣмъ стопански планъ, идеята за създаване на единъ голѣмъ стопански институтъ, въ състава на който да влизатъ представители на търговските камари, на занаятчийтѣ, на земледѣлчийтѣ, работничийтѣ и пр. Въ това отношение не е направено нищо. И азъ трѣбва да констатирамъ, че голѣмата вина на правителството не е въ незнанието, не е само въ фаворизацията, не е само въ това, което сме казвали, което и завчера се каза и отъ г. министъръ-председателя, че ще трѣбва най-после голѣмийтѣ обществени интереси да се сложатъ надъ личнитѣ, надъ котерийнитѣ и партийнитѣ интереси въ тая страна — голѣмата вина на правителството е, че то нѣмаше никакъвъ планъ въ своята работа, и че упорито се противопоставяше на създаването на единъ такъвъ стопански планъ въ връзка съ финанситѣ въ страната, докато изпаднахме въ това голѣмо, непримиримо противоречие. Вие спорите въ болшинството, ние споримъ тукъ въ Парламента, спори се въ търговските камари, спори се въ народа, а положението става все по-мъчно. Вие си спомняте, че въ 1921/1922 г. говорѣхме: „Репарации ли? Недейте говори това! Тѣ са политически задължения. Ние нѣма да плащаме“. А ние виждаме днесъ единъ мѣдъръ държавникъ, Венизелосъ, да дръзва да се противопоставя на искането да се отложи нашата тазгодишна репарационна вноска, за да се употреби за

възстановяване на Южна България, пострадала отъ земетресението. Щомъ това е така, можемъ да си въобразимъ, какво ще бѣде утре, когато се сложи голѣмийтѣ въпросъ за ревизия изобщо на репарациите, възъ основа на чл. 122 отъ мирния договоръ. Следователно, въ това отношение ние не бива да си правимъ илюзии за лека борба. И ако смѣтаме, че възстановяването на нашето стопанство е отъ съдобносно значение, ние пакъ трѣбва да се върнемъ къмъ тая идея — къмъ създаването на единъ голѣмъ стопански планъ.

Не е ли странно, г. г. народни представители, че г. министърътъ на земледѣлието се явява носителъ само на свои собствени идеи, че съ него воюватъ въ Министерския съветъ и въ срѣдата на болшинството, че той воюва съ други министри, че г. министърътъ на търговията бѣше принуденъ да воюва за прокарването на закона за насърчение на мѣстната индустрия, и т. н., че всичко това е разкѣсано, че отъ страна на министерската маса са готови винаги да ви кажатъ: ние ще направимъ това и това, а нищо да не направятъ? Азъ си спомнямъ, бѣхъ на същото това мѣсто, въ началото на м. октомврий, казахъ на г. министра на земледѣлието: г. министре, азъ смѣтамъ за първа стѣпка къмъ създаването на единъ върховенъ стопански съветъ създаването на земледѣлски камари; вземете инициатива за това, отъ лѣво нѣма да срещнете противодѣйствието, законопроектътъ ви е готовъ — напечатанъ даже на френски още въ края на 1927 г., и писахте, че „тѣзи дни се внася“. Той стана и ми каза: „Г. Януловъ! Въ началото на м. октомврий законопроектътъ ще бѣде внесенъ“. Законопроектътъ, обаче, и досега не е внесенъ. Азъ правя декларация и моля да му се каже, че ние ще осиновимъ неговия законопроектъ и ще го внесемъ, като му го поднесемъ да го подпише като депутатъ. Защото всички тѣзи реформи, съкращения и т. н. въ областта на земледѣлието можеха да бѣдатъ много по-смислени, можеха да се направятъ и голѣми икономии, ако действително мнението на земледѣлския свѣтъ се чуваше. Г. министърътъ на търговията ми заяви: „Въ най-скоро време азъ ще внеса единъ законопроектъ за създаване и планъ на фонда за стопанско изучаване и възстановяване на страната“.

Министъръ Ц. Бобошевски: Готовъ е. Далъ съмъ го на търговските камари.

И. Януловъ (с. д): Вземамъ актъ, г. министре. Дай, Боже, да го внесете. Две години вече ние го чакаме. Говори се за 100 милиона лева събрани, и се надѣваме, че въ това отношение ще може да се допринесе нѣщо за изучаването на нашето стопанство.

Но азъ съмъ длъженъ, занимавайки се съ бюджета на Министерството на търговията, индустрията, занаятчийтѣ и труда, да спра вниманието ви, че въ вашата страна липсва единъ голѣмъ институтъ, който да се занимава съ свързване крайщата на всички стопански ресурси, а именно единъ Върховенъ стопански съветъ. Липсата на Върховенъ стопански съветъ вие най-добре я чувствате. Вие спорите въ болшинството за иригация, вие спорите за баражи, вие спорите за 100 милиона, вие спорите за 200 милиона и най-после казвате: „Е, на г. министра на земледѣлието ние ще му дадемъ 100 милиона лева да прави каквото намѣри за добре“. Ние споримъ тукъ за концесии, горска, свинска, утре ще споримъ за текстилна концесия и т. н. Напр., ще споримъ за текстилната концесия на „Текстилъ“. Азъ получихъ едно решение отъ Бургаската търговска камара, кждето се казва: „Въ името на родната индустрия, г. министре, трѣбва да поправите тая практика. Индустриалниятъ съветъ при Министерството на търговията съобщава само нумерата, датата и името на заявлението за концесия. Ние не знаемъ нищо. И какво научаваме впоследствие? Научаваме, че нашиятъ окръгъ, въ който ние, като камара, съществуваме, ще бѣде даденъ или е даденъ отъ страна на Индустриалния съветъ на концесия заедно съ други окръзи“.

Министъръ Ц. Бобошевски: Още нищо не е дадено.

И. Януловъ (с. д): Съ това, както тѣ казватъ, нанася се на Бургаския окръгъ единъ много силенъ ударъ, той е сериозно засегнатъ въ своето развитие, и отъ Търговската камара тамъ апелирамъ къмъ Васъ за изключването на тѣхния окръгъ отъ концесията. Тѣ Ви молятъ, въ бѣдеще

молбитъ за концесии да се съобщават на съответните търговски камари и т. н. Вие сами ще се съгласите — виждате, че азъ не държа единъ тонъ на нападки — че тази работа не може да върви по този начинъ. Индустрията, стопанството у насъ се развиватъ много бързо. Завчера азъ имахъ случай да ви дамъ цифри за развитието на текстилната индустрия у насъ и ви казахъ, че увеличението на производството е съ 31½%. Може би това е една болестъ, една стихия, но това си върви. Вие трѣбва да държите всичко това въ ржцетъ си. Вие сте юристи, имате нужда отъ съветници, а въ последните години се доказа, че най-добрите съветници не сѫ само професоритѣ отъ университетъ, ами сѫ съсловията. Викайте ги. Преди две години Вие обещахте и съобщихте въ печата, че скоро ще свикате обща стопанска конференция. Направете поне това, което вършатъ въ Англия, кждето два пѣти въ годината свикватъ общи стопански конференции. Вземете Вие инициативата за това, свикайте всички тѣзи секретари, председатели на търговските камари и т. н., всички, които внасятъ единъ справедливъ смутъ въ душата на населението и които Ви сочатъ голѣмитѣ опасности за стопанското развитие на страната. Свикайте всички представители на земледѣлци, на работници, на занаятчи, свикайте въ сѣщото време и компетентни лица и представители на министерствата. Г. министъръ-председателъ не е съгласенъ да се създаде стопански съветъ — азъ това го виждамъ. Но г. Ляпчевъ, два месеца преди да стане министъръ-председателъ, написа една хубава статия въ списанието на Икономическото дружество, кждето казваше, че въпросътъ за създаването на Върховенъ стопански съветъ не бива да слѣзе отъ страницитѣ на списанието, докато този съветъ не се осъществи. Но, поне това направете: свикайте една голѣма стопанска конференция. Въ този моментъ тя ще спомогне твърде много на страната.

Времето ми напредва и заради туй азъ нѣма да се спирамъ въ подробности на стопанското състояние на страната, обаче не мога да не се спра на въпроса за нашия вносъ и износъ. Ние се занимаваме съ бюджета на Министерството на търговията. Мнозина смѣтатъ, че Вие, г. Бобошевски, сте министъръ само на индустрията, и когато се качатъ на тази трибуна, интересуватъ се само за фабрицитѣ, забравятъ, че Министерството на индустрията е и Министерството на търговията, забравятъ това — нека го кажа въ защита на г. министъра на търговията — особено въ Външното министерство. Въ Външното министерство си въобразяватъ, че могатъ да правятъ всички договори, включително и търговските. Азъ мисля, че изработването на търговските договори е главенъ ресоръ на Министерството на търговията. Въ сѣщото време азъ смѣтамъ, че голѣмиятъ въпросъ за вноса и износа на страната, по който се говори за създаването на специално бюро и т. н., сѣщо така е единъ въпросъ на Министерството на търговията. Вѣрно е, че 95% отъ нашия износъ е земеделски, но, въпрѣки това, ще трѣбва да се признае, че тоя ресоръ е ресоръ на Министерството на търговията. И ако това е така, азъ имамъ право да се спра на него.

Вчера, г. г. народни представители, сѫ ви дали и на васъ сигурно месечните известия на Дирекцията на статистиката, и вече ние нѣма да се силаваме на цифритѣ за пасивния балансъ само на сведения, събирани отъ Българската народна банка. За голѣмо съжаление и Дирекцията на статистиката иде да ни каже, че ние свършваме съ единъ дефицитъ надъ 800 милиона лева. Цифритѣ на Дирекцията на статистиката се различаватъ малко отъ сведенията на Българската народна банка.

Сега, ако спремъ вниманието си върху подробноститѣ на нашия износъ и на нашия вносъ, ние не можемъ да не забележимъ нѣкои промѣни много важни, на които сме длъжни да обърнемъ внимание.

Министъръ Ц. Бобошевски: Точната цифра е 808 милиона лева.

И. Януловъ (с. д): Да, сѣщо както е посочено на стр. 21 отъ месечните известия на Дирекцията на статистиката, № 2, за февруарий 1929 г. — най-последната книжка.

Г. г. народни представители! Забелязва се, че следъ войната дефицитътъ непрекъснато расте, съ изключение на миналата година. Като се започне отъ 1918 г., той върви така: 1919 г. — минусъ, 1920 г. — минусъ, 1921 г. — минусъ, 1922 г. — плюсъ 292 милиона лева, 1923 — минусъ 1 ми-

лиардъ 587 милиона лева, 1924 г. — минусъ, 1925 г. — минусъ 1 милиардъ 642 милиона лева, 1926 г. — минусъ, 1927 г. — плюсъ и 1928 г. — минусъ 808 милиона лева. И тая година минусътъ продължава. Очевидно е, че положението е доста тежко, и азъ нѣма да тегля заключението си самъ. За въ бждеще съмъ решилъ за всѣка цифра да цитирамъ страницата, и въ сѣщото време да цитирамъ цифри, които сѫ преминали презъ публикацията на в. Демократическия говоръ, за да нѣма споръ върху тѣхъ.

Мнозина смѣтатъ, че не бива да спираме вниманието си само на търговския балансъ, защото въпросътъ се касае главно до платежния балансъ: държимъ ли платежния си балансъ добре, ние сме много силни. Въ статията си въ „Демократически прегледъ“ д-ръ Владикинъ ни казва, че платежниятъ балансъ въ 1926 г. е билъ съ единъ дефицитъ отъ 760.000.000 л., презъ 1928 г. пакъ е билъ съ дефицитъ, и че е имало моменти — не зная дали бива да ги цитирамъ тукъ, макаръ че даннитѣ сѫ напечатани въ „Демократически прегледъ“ — когато ние не само не сме разполагали съ камбио въ Народната банка, но сме дължали камбио близо половинъ милиардъ лева. Съ това се обяснява и бързането за сключване на стабилизационния заемъ. Много добре се забелязва въ тази статия, че ние не приличаме на Швейцария, за да се надѣваме, че камбио ще се внесе благодарение на хубавата ни природа, макаръ че природата ни е доста хубава; ние не приличаме и на нѣкои голѣми страни, въ които се внася камбио отъ колонитѣ имъ. Азъ ще притуря, че ние не приличаме и на Гърция. Въ нея търговскиятъ балансъ е винаги пасивенъ, но гръцката флота го попълня и минуса го обръща на плюсъ. Ние нѣмаме флота, нѣмаме колонии. Вносътъ отъ вънъ отъ нашитѣ градинари и работници е много малъкъ. Мнозина се лъжатъ, като посочватъ, че въ България се внасятъ отъ частните банки голѣми суми — това е право — но тѣ сѫ временни кредити и могатъ да се изтеглятъ; тѣ сѫ несигурни и коварни; тѣ се внасятъ въ чужда валута и се смѣтатъ за собственост на чуждитѣ банки. И заключението на г. Владикинъ е много право: България трѣбва да се облѣга всецѣло на търговския си балансъ, респективно на своя износъ.

Следователно, стабилността на българската монета може да се крепи само върху стопанската стабилностъ. Азъ казахъ това тукъ много пѣти. Вие казвате абсолютно сѣщото, само съ закъснение обикновено отъ една година. Ние твърдѣхме, още когато се гласуваше законътъ за стабилизационния заемъ, че не е достатъченъ законътъ. Вчера главниятъ управителъ на Българската народна банка е казалъ, че дали банката ще ликвидира съ монопола на камбиото, това зависи главно отъ г. Шаронъ, но по-главно зависи отъ изгледитѣ на реколтата. И той е много правъ. Това зависи отъ нашето стопанство. Следователно, цѣлото ни внимание ще трѣбва да бжде насочено къмъ засилване на износа.

Мисълта за засилването на износа не е само една формална мисълъ за достигане равновесие въ търговския балансъ. Засилването на износа ще доведе до увеличение на популателната способностъ на селското население. Моля ви, обърнете внимание на тази мисълъ, тамъ е разковничето на цѣлата криза. Увеличението на популателната способностъ на земеделското население ще доведе и до разцвѣтяване на нашитѣ занаяти, безъ съмнение — и до увеличение на производството на нашата индустрия. А за да стане всичко това, трѣбва, безспорно, първо, увеличение на производството, и, второ, намиране пазари за това производство.

Виждате, колко тежка е Вашата задача, г. министре, въ това отношение. Виждате, че съмъ много правъ, когато настоявамъ: не поемайте цѣлата тази отговорностъ, недейте мисли, че като членъ на Министерския съветъ Вие нѣкакъ си се облекчавате съ солидарната отговорностъ. Вие сте единъ човѣкъ, който като всѣки единъ юристъ, разбира състоянието на работитѣ. Ние, юриститѣ, имаме тази способностъ да вникваме въ доказателствата. Доказателствата сѫ ясни въ този страшенъ процесъ. Тѣ ви сочатъ, че трѣбва да се направи всичко за увеличението на производството въ страната и за намиране нови пазари въ чужбина. Нѣкои отъ пазаритѣ въ чужбина ние ги губимъ, а другаде напредваме. Въ всѣки случай нѣма стабилностъ, нѣма планъ. Сравнете 1928 г. съ 1927 г.: има едно увеличение на нашия износъ: за Англия — съ 55 милиона лева;

Германия, слава Богу, върви много добре — 210 милиона лева; Италия — 200 милиона лева; Полша — 235 милиона лева; Ромъния — 85 милиона лева и Турция — 124 милиона лева. Но, намаление има на износа за Австрия — 142 милиона лева; Белгия — 63 милиона лева; Гърция — 479 милиона лева; Унгария — 116 милиона лева; Франция — малко; Холандия — малко; Чехословакия — 129 милиона; Швейцария — 139 милиона лева. Изобщо има едно намаление на нашия износ от 395 милиона лева. А това е вече един много тежък удар.

Следователно, трябва да се замислим върху него и, занимавайки се с бюджетопроекта на Министерството на търговията, да ги спрем вниманието не само на въпроса за свикването на голъмата стопанска конференция, но и Вие, г. министри, сам, както правят министрите в чужбина, да подирите обществени пътища и обществен план. Ние не отдаваме голъмо значение на личността, но без личности всичко е една голъма нула. Ако един министър сам не си начертае план за стопанската конференция, ако не си нареди мърки и не ги наложи на правителството, като се съобрази с мнението на конференцията, смътан, че няма да се достигне абсолютно никакъв резултат, и той не е на мѣстото си.

Г. г. народни представители! Ние не виждаме в бюджетопроекта на Министерството на търговията, промишлеността и труда никакво нарастване в сравнение с 1928 г. Напротив, виждаме редица съкращения. Във това отношение ние сме пак в това положение, че можем да кажем, какво за нашето земледѣлие, давайки 200 милиона лева, за другите стопанства, давайки 130 милиона лева, ние се движим между $\frac{1}{10}$ и $\frac{1}{35}$ от общия бюджет, а пък 26.5% от бюджета отива за покриване на дългове. Когато за стопанските министерства даваме $\frac{1}{10}$ или $\frac{1}{35}$ от нашия бюджет, недейте мисли, г. г. народни представители, че можем да направим нищо.

И аз в тѣзи 20 минути, с които още разполагам, ще се спра на специалните ресори на министерството. Няма да се занимавам с развитието на търговията, защото, занимавайки се специално с вноса и износа, аз вече казах, какво може и какво трябва да се направи. През 1928 г. индустриалните заведения са увеличени с 247.

Министър Ц. Бобошевски: 320.

И. Янулов (с. д): Може би да е така. Аз вземам най-последния бюлетин на търговските камари, издание на френски. Ако вие знаете, че са достигнали до 320, още по-хубаво. Това показва, какво става в българската индустрия. Това е едно кипение. Аз знам, че то се дължи на настрѣченията на новия закон и че от тѣзи заведения много ще отпадат.

Министър Ц. Бобошевски: 142 са проектирани и 138 действущи.

И. Янулов (с. д): Сигурно ги събират. Това е статията на г. Весовъ, печатана в официалния бюлетин на търговските камари на стр. 2 и 3, издание на френски. Очевидно е, че развитието на индустрията е доста силно през 1928 г.

Ц. Табаковъ (зан): То става за смѣтка на занаятите.

И. Янулов (с. д): Трябва да се държи смѣтка за това развитие на индустрията, защото може да свърши с един крах, ако се не вземат нужните мѣрки за нейното регулиране. Обръщам внимание особено на текстилната индустрия. Отварянето на всички тия филатури, трикотажни работилници и т. н. ми напомнят отварянето на дюкяните в София. Не съм против тѣх, но посочвам колко мъчна е задачата на индустриалните съвети — и специално на Министерството на индустрията — в тая област.

Да дойдем сега до нашите занаяти. Аз съм съгласен с представителите на занаятчийския тук, в Камарата, а тъй също и с резолюцията на Бургазката камара, че трябва да стане едно увеличаване на кредита. Отпусна се в 1907 г. кредит; след войната се отпуснаха два нови кредита — от 50.000.000 и 20.000.000 л. Трябва да се отпусне нов кредит; трябва да се намърят срѣдства.

Ц. Табаковъ (зан): Не е само кредитът, г. Янулов!

И. Янулов (с. д): Чакайте. Именно това искам да кажа. — Но аз казвам: вие имате един голъм резервоар; вие имате мрежата на популярните банки, които достигат вече към 200.

С. Мошановъ (д. с): Които дават дългосрочни заеми на общините.

И. Янулов (с. д): Във последния бюлетин на Съюза на популярните банки има една цифра, която заслужава да спре вашето внимание: 200.000.000 л. стоят в касите. Доскоро ние казахме: няма пари; а сега има пари, но не ги вземат.

Ц. Табаковъ (зан): И по-рано имаше пари, но не са само парите — няма пазари.

И. Янулов (с. д): Ето защо откриването на кредит е единият въпрос; другият въпрос е намалението на лихвата; и аз се надявам, че този въпрос скоро ще бъде разрешен след завръщането на главния управител на Българската народна банка. Ако стане едно намаление, от една страна, на лихвата на даваните кредити на Кооперативната банка и, от друга — на даваните кредити от Кооперативната банка на популярните банки и т. н., занаятчийските ще бъдат улеснени, и трябва да бъдат кредитно улеснени.

Ц. Табаковъ (зан): Така е.

И. Янулов (с. д): Обаче Вие сте много прав, като ме прекъсвахте и казахте, че не е въпрос само за кредита. Трябва да се разбере, г. г. народни представители, че с нашата индустрия, с нашите занаяти става нещо симпатично, става нещо много важно. Ако вземете най-последната статистика, вие ще видите вече, че занаятите не са в туй положение, въ което са били в миналото. До освободението занаятите бѣха в градовете; днес занаятите 55% са в градовете, а 45% са в селата — един странен факт. Вашите чираци и калфи отидоха там и отвориха дюкяни и ви правят една извънредно голъма конкуренция. Това е един факт. Вие сте длъжни да си спрете вниманието на това: от занаятчийските работници 71% са в градовете, а 29% са в селата. Въ 1898 и 1899 г. се опитахте да възвърнете старото хубаво време, но безуспѣшно, защото е невъзможно.

Никой не може да каже лоша дума за занаятчийските. Въ България те имат историческа заслуга не само за стопанското въздигане на нашата страна, но и с техните културно-национални усилия, за запазване правата и свободите на българския народ. Занаятчийството е срѣдното съсловие, най-напоеното с здрави национални чувства. Занаятчийството, мисля, няма противници нито тук, (Сочи лѣвицата) нито там (Сочи дѣсницата). Вие (към занаятчийските) забелязвате, че развитието на индустрията ви прѣчи. Аз не веднѣж апелирам от тази трибуна, че трябва да се направи всичко възможно, щото покровителстването на индустрията да не поставя занаятите в по-тежко положение, отколкото е самата индустрия. Но вие разполагате с един закон от 1910 г., изменен в 1925 г., който ви дава 97 бранша — които станали 100 — който ви дава едно бюро в министерството; ...

Ц. Табаковъ (зан): Кое не съществува.

И. Янулов (с. д): Да, там е въпросът. — ... който ви дава занаятчийски съвет в министерството, който ви дава една голъма делегация, който ви дава право на професионален помирителен съд, настрѣчение на кооперацията, по-евтин кредит; ...

Ц. Табаковъ (зан): На книга всичко има.

И. Янулов (с. д): ... който ви дава право за създаване майсторски съвети, без старата задължителност, калфенски съвети и пр. Аз питам: не съм ли прав, като казвам, че първата стѣпка е в едно строго и разумно прилагане на този закон?

Ц. Табаковъ (зан): Този закон за покровителстване на занаятите, без пазари за произведенията на тия занаяти, няма никаква стойност.

И. Януловъ (с. д): Вие сте правъ. Азъ не Ви възразявамъ, защото вече казахъ това. Азъ казвамъ вашата теза, само че малко по-иначе. Ако вие установите, че има грѣшки въ прилагането на този законъ, трѣбва да се взематъ всички мѣрки за премахването имъ. Но тамъ вие имате единъ резерваръ; азъ го сравнявамъ съ законитѣ въ чужбина — *mittelstand politik*, която се води въ Германия и др. Трѣбва да признае, че този законъ е могъщо сръдство въ ваши ръце и вие ще можете да направите много нѣщо съ него, стига да се прилага.

Ц. Табаковъ (зан): Какво?

И. Януловъ (с. д): Може да направите много нѣщо, ако действително тоя законъ се прилага и г. министърътъ слуша решенията на занаятчийския съветъ.

Ц. Табаковъ (зан): Трѣбва да правимъ революции за приложението на закона!

И. Януловъ (с. д): Азъ ще ви цитирамъ само едно: (Чете) „Бюрото е длъжно да дава сведения на занаятчийтъ, да урежда изложби, да уствършенствува най-различни видове на техническо образование, да отваря курсове, пътуващи учители, чирашки училища, да покровителствува занаятчийското кооперативно дѣло“ — наредена е цѣла една програма. Сега вие тамъ може да кажете — както азъ казвамъ много пѣти за социалното законодателство — грѣшката е, че то не се прилага. Тамъ може да натискате, да действувате.

Второто сръдство азъ намирамъ въ развитието на професионалното образование; и ако г. министърътъ не говори днесъ, ако говори утре, азъ бихъ желалъ да ни даде необходимитѣ сведения за развитието на професионалното образование.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ще ви ги дамъ. По всичко ще говоря.

И. Януловъ (с. д): Ние сме свидетели на това, че не само висшето професионално образование, не само сръдното, но и низшето — азъ говоря за чирашкитѣ училища. . .

Ц. Табаковъ (зан): Г. Януловъ! Има достатъчно образовани занаятчи, които могатъ да изработятъ прекрасни артикули и произведения, обаче нѣма пазаръ; народътъ е голямъ, народътъ е обривъ и нѣма съ какво да купува. Това е истината.

И. Януловъ (с. д): Г. Табаковъ! Вие говорите за основната причина, на която азъ се спрѣхъ, а ние говоримъ при тия обективни условия, какво можемъ да направимъ. Сега се вижда, че има дефекти въ развитието на професионалното образование. Ние ще трѣбва да ги премахнемъ. Единъ денъ г. министърътъ ще трѣбва да ни даде статистика за това. . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Сега ще ви дамъ.

И. Януловъ (с. д): . . . всички тѣзи висши и сръдни технически училища кжде пласирватъ своитѣ възпитаници, какво вършатъ тѣ и дали не е необходимо да спремъ особено внимание на подготовката на самитѣ занаятчи, на чирацитѣ и пр. Азъ ще ви цитирамъ само една цифра, че докато въ 1896 г. имаше въ София всичко едно занаятчийско училище, и то въ Княжево, въ 1927 г. има 6 занаятчийски курсове само въ София. . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Зѣ има.

И. Януловъ (с. д): . . . единъ подготвителенъ чирашки курсъ едно чирашко училище — въ първата година — 1923 г. — съ 69 ученика, а въ 1927 г. съ 679 ученика, три работилници, калфенски курсъ, независимо отъ настрѣжванитѣ отъ васъ заведения, независимо отъ съществуването на търговска гимназия и пр. Следователно, тукъ има една система, но тя има известни недостатѣци. Дайте ни резултатитѣ.

Трето. Безъ съмнение, азъ не мога да откажа, че заедно съ туй трѣбва да се изправятъ на занаятчийтъ известни улеснения въ търговетѣ. Знаете двата специални закона въ това отношение, но тѣ могатъ да се разширятъ и по-нататѣкъ.

Четвърто. Азъ чета въ резолюцията на Бургазката търговска камара, чувамъ и тука, че се противопоставятъ решително на държавнитѣ работилници, особено на работилницитѣ въ затворитѣ. Гледайте да не изпаднете въ това положение, въ което занаятчийството бѣше изпаднало нѣкога преди 1897 г. — т. е. да дири възвръщането на доброто старо време. Не може да нѣма работилници въ затворитѣ; тѣ не сж за спекула. Това е една система на възпитание.

Ц. Табаковъ (зан): Тѣ сж за конкуренция.

И. Януловъ (с. д): Къмъ тамъ отива развитието на затворническото дѣло. — Не може да нѣма работилници въ тѣзи училища, които виждате въ бюджета — цѣла една редица, издържани отъ страна на търговскитѣ камари, бюджетитѣ на които сж гласувани и отъ ваши делегати въ търговскитѣ камари.

Обаче явява се единъ въпросъ — въпросътъ за нелоялната конкуренция. Тамъ вие сте прави, и не само че вие сте прави, но азъ заявявамъ, че и работничитѣ ви сж прави, когато казватъ, че по този начинъ се достига до подкопаване на тѣхнитѣ наднищи. Не бива по никой начинъ държавата, заплащайки всички разходи въ тѣзи работилници, давайки всичката възможност на тѣхъ по-лесно да съществуватъ, да подценява стойността на продуктитѣ на производството — това не може да бѣде. И азъ смѣтамъ, че съ корекция само въ тази смисълъ ние ще можемъ да достигнемъ до едно съгласувано действие отъ ваша страна и отъ страна на държавнитѣ работилници и работилницитѣ въ затворитѣ.

Веднага минавамъ на следующия ресоръ, за който, за жалостъ, има вече много малко казано въ нашия бюджетъ за търговията и не зная при кой бюджетъ ние можемъ да се занимаваме съ него. Азъ отварямъ една скоба: когато тия голѣми стопански ресори ставатъ автономни, да не си въобразяватъ, че тѣхнитѣ бюджети не бива да минаватъ тукъ. Азъ питамъ г. министра: кога ще се занимаваме съ мината Перникъ?

Министъръ Ц. Бобошевски: При разглеждане на приходния бюджетъ.

И. Януловъ (с. д): По приходния бюджетъ? Ще се съгласите, че тамъ има предвидено да постѣпи една малка сума. Но, приходниятъ бюджетъ е такава сложна работа и специалниятъ малък параграфъ не ни дава тази възможностъ. Азъ все пакъ мисля, г. министре, че щѣхте да направите по-добре, ако кажете: „При разходния бюджетъ, т. е. при моя бюджетъ“. Азъ все пакъ мисля, че вие сте представител на мината „Перникъ“.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ще Ви кажа.

И. Януловъ (с. д): Нѣмайки време, азъ нѣма да се спра на голѣмитѣ тантиеми, нѣма да се спра на голѣмитѣ заплати; отсъствува г. Стефановъ, който се занимаваше съ тази вътрешна страна на уредбата на мината. Азъ искамъ да издържа докрай заявлението си отначало, че ще дамъ известни директиви и ще запазя известна висота при разискването на бюджета.

Въ мината „Перникъ“ ние не можемъ да не подчертаемъ два голѣми недостатѣци — тѣ не сж недостатѣци само на мината, тѣ сж недостатѣци въобще въ управлението, въ държавната ни политика. Въпрѣки туй, че се забелязва едно увеличение на употребяването на въглищата въ страната отъ частни лица и държавни учреждения, все пакъ не може да не се отбележи, че близо половината отъ държавнитѣ учреждения и частни лица и то намиращи се наблизо, на 5—10 км. отъ желѣзопѣтната линия, продължаватъ да употребяватъ дърва, а не въглища. Това е, безъ съмнение, едно положение, на което ние трѣбва да намѣримъ причината. Една отъ причинитѣ е, че цената на въглищата е висока, а втората причина е нехайството. За държавнитѣ учреждения, азъ не мога да кажа, че само високата цена на въглищата е причината да не употребяватъ тѣ въглища, защото не съмъ забелязалъ, че тия учреждения се водятъ отъ този мотивъ, но за частнитѣ лица това е право. По този въпросъ трѣбва да се разбере, че високитѣ цени прѣчатъ на една голѣма задача на мината, а именно да приучи населението да употребява въглища.

К. Маноловъ (зан): Крайнитѣ пунктове получаватъ тона въглища по 800 л.

И. Януловъ (с. д): Въ това отношение г. министърът е обвиняванъ, че съ своята минна политика защитава и частнитъ минни. Вървамъ, г. министърът ще ни даде обяснения по това. Той носи всичката отговорност и трѣбва да направи всичко възможно, щото съ намаление цената на въглищата, този колосаленъ недостатъкъ да се премахне, т. е., както ви казахъ, да се спре изсичането на нашитъ гори и употребяването на въглища.

Втори недостатъкъ е, че презъ 1928 г. имаме намаление на нашия износъ на въглищата. Този недостатъкъ ще трѣбва да се премахне. Безъ съмнение, азъ съмъ привърженикъ преди всичко на разширение вътрешния пазаръ на мината „Перникъ“, въобще на минитъ и следъ това да се мисли за нашия износъ. Но същевременно, като си припомнимъ какво казахъ въ началото, за голѣмото значение на увеличението на нашия износъ, че отъ него зависи съдбата на България, ние не можехме да не се радваме, когато забелязахме едно увеличение на износа. Сега свършваме окончателно съ петгодишното наше задължение за даване въглища на Югославия. Това намаление на износа тая година (1928) мината го обяснява съ редица обективни причини. Безъ да ги изброявамъ подробно, азъ допускамъ, че има такива причини. Но съ построяването на брикетната фабрика, азъ съмтамъ, че може да се направи твърде много за увеличаване на износа. Нека не се забравя, че мината „Перникъ“ стои на дъното на нашата индустрия. Нека посочванитъ недостатъци да се иматъ предъ видъ. Нека да не се влиза въ една нежелателна полемика, както се влѣзе отъ страна на мината съ нѣкои редакции, които посочиха, че София стои изстудена, стои лишена отъ въглища въ най-голѣмитъ студове, въ края на зимата. Мината се впусна да обяснява това съ редица причини. Могатъ да се намѣрятъ хиляди обяснения, но въ туй време, когато дие говорите, че имате въглища въ изобилие, недейте довежда работитъ до едно такова парадоксално положение.

С. Мошановъ (д. сг): Нали трѣбва да се превозятъ.

И. Януловъ (с. д): Това го знамъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Линията нѣма капацитетъ. Дирекцията на желѣзницитъ не може да отпусне повече отъ известно число вагони.

И. Януловъ (с. д): Всичко това трѣбва да се организира. Азъ питамъ: къде сж складовежъ за въглища въ голѣмитъ градове?

С. Мошановъ (д. сг): Ще почнатъ да горятъ.

И. Януловъ (с. д): Не могатъ ли да се взематъ мѣрки да не горятъ? Азъ знамъ какво се отговаря — ще се създаде брикетна фабрика. Това е, безъ съмнение, единъ модусъ. Но както въ чужбина намиратъ известенъ модусъ — науката е напреднала — за снабдяване, особено на градовежъ съ въглища, не биваше ние да дойдемъ до туй положение, до което дойдохме тази година, особено въ София.

Накрая азъ се спирамъ и на последния — споредъ мене, най-важния ресоръ на Министерството на търговията, промишлеността и труда — въпроса за труда. Азъ имахъ случай по злополуката въ Арсенала да посоча до какво пълно нехайство въ тази област е изпаднало отдѣлението на труда, респ. министерството.

Сега искамъ да спра за нѣколко минути вниманието ви върху заплатитъ на работницитъ, безъ да съмтамъ, че г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда е отговоренъ за тѣзи заплати. Искамъ да спра вниманието ви върху едно страшно положение, че докато ние констатираме поскъпване на живота, самъ министърътъ на финанситъ ни приведе цифри, че ценитъ на едро сж увеличени въ България съ 9.5%, а оттамъ, безъ съмнение, има увеличение и на ценитъ на дребно, може би, не съ 9%, а съ 15—20% — въ това време работническитъ заплати не сж увеличени, наопаки, ние имаме намаление на тия заплати. Въ статистическия годишникъ, излъзълъ на послѣдъкъ, за 1927 г. на стр. 159, се даватъ сведения за сръдната работническа заплата на общитъ и квалифицирани работници за 1925 г. Излиза, че презъ м. юний 1925 г. сръдната заплата е била 62.03 л. — нагледъ тя е малко висока, понеже тукъ влиза и заплата на квалифициранитъ работници — а минималната заплата е 10 л. Презъ

1926 г. сръдната заплата презъ сжщия м. юний е била не 62.03 л., а само 60.57 л., а минималната заплата — не 10 л., а 8 л. Това сж официални цифри.

С. Мошановъ (д. сг): Това е минималната заплата на чирацитъ.

И. Януловъ (с. д): Да, на чирацитъ, на малкитъ момичета и т. п., но то е симптоматично. Но вие ще кажете, че това сж общи цифри, за всички работници, а въ сръднитъ числа човѣкъ не винаги може да дири една гаранция за екзистенцъ-минимума. Въ всѣки случай, това сж официални цифри, които показватъ, че има намаление на работническитъ заплати въ сжщото туй време, когато има поскъпване на живота.

Да вземемъ единъ отдѣленъ браншъ — текстилната индустрия. Въ „Известия на Българската народна банка“ книжка VIII и IX, на стр. стр. 198 и 227 се казва, че въ текстилната индустрия специално вълнената, въ Сливенъ, Габрово и пр. презъ 1926 г. сръдната надница — изчислено е въ злато — е била 2.33 златни лева, а презъ 1927 г. тази надница е вече 2.03 златни лева. Ако вземемъ втората категория отъ текстилната индустрия — („разни“), трикотажъ и т. п., тамъ презъ 1926 г. сръдната надница е била 1.69 златни лева, а презъ 1927 г. 1.66 златни лева.

Когато азъ повтарямъ тукъ, че положението на работническата класа е страшно, че голѣма частъ отъ самоубийствата всрѣдъ тази класа се дължатъ на тази мизерия, свързана и съ безработицата, азъ ви казвамъ, прочее, една истина. Безъ съмнение, г. министърътъ не може непосредствено да въздействува за увеличение на заплатитъ. Но, слава Богу, подготвя се вече една конвенция, която съмтамъ, че въ скоро време ще бѣде окончателна и у насъ — за опредѣляне минималнитъ заплати.

Министъръ Ц. Бобошевски: Нѣма такова нѣщо.

И. Януловъ (с. д): Презъ 1928 г. тя бѣ окончателно приета, това е вече една овършена работа. Азъ зная, г. министре, колко мъчно това ще се приложи въ България. Но то е единъ голѣмъ въпросъ, който международно е разрешенъ и очаква се неговото прилагане. Опредѣлянето на минималната заплата, т. е. даването на работника единъ минимумъ отъ сръдства за сжществуване, е единъ сѣдбоносенъ въпросъ, единъ въпросъ на хуманитарностъ, единъ въпросъ на здраве, единъ въпросъ на национална честъ, единъ въпросъ на национално заздравяване. Не можемъ да живѣемъ въ едно общество и да виждаме хора да получаватъ по 30, 40, 50 лева на день, недостатъчни за прехраната не само на цѣлото семейство, но недостатъчни за прехраната дори на самитъ тѣхъ. Не можемъ да бѣдемъ душевно спокойни и да съмтамъ, че не подготвяме сами бунтъ въ душитъ на тѣзи хора, да съмтаме, че ние не ги разваляме, че ние не сме мизантропи, че ние не сме врагове на обществото, ако стоимъ съ скръстени ръце. Въ това отношение трѣбва да се взематъ всички мѣрки. Една отъ причинитъ на това положение на работническитъ заплати е и тази, че работницитъ сж свързани. Синдикатитъ, така нареченитъ независими, сж разтурени, другитъ сж ограничени. Главното сръдство за регулиране на работническата заплата, стачкитъ, сж изчезнали вече отъ икономическата действителностъ на България. Недейте мисли, че сж изчезнали затуй, защото има спокойствие, задоволство всрѣдъ работницитъ. Изчезнали сж, защото политическата атмосфера не позволява да се правятъ каквито и да сж стачки.

Минавамъ на въпроса за здравето на работницитъ — то е силно разколебано. Достатъчно е да ви цитирамъ думи, казани отъ единъ виденъ членъ на Демократическия сговоръ, г. д-ръ Руменовъ, който изрично заявява, че никъде нѣма такава поразителна картина на развитие на туберкулозата въ низшитъ слоеве на обществото, каквато той е констатиралъ въ България. И г. д-ръ Руменовъ не престава да ни дава цифри въ това отношение. Искате ли доказателства? Достатъчни сж само всички тѣзи дебати, които станаха тукъ по трудовитъ условия въ фабрика „Текстилъ“, и азъ си запазвамъ правото при разискванията специално мо тая фабрика да кажа своята дума, достатъчни сж новитъ съобщения, които идатъ за нови смъртни случаи на момичета, напуснали тая фабрика. Дали причинитъ се криятъ въ това, че въ самитъ семейства, отъ които изхождатъ тия момичета, има едно начало на туберкулоза, че у тѣхъ има заложби отъ туберкулоза, дали действуватъ и условията въ фабриката — фактитъ сж налице; това е единъ

списъкът на десетки момичета, на десетки работници, загинали в тая фабрика от туберкулоза, а не само болни от туберкулоза. Човекът трябва да изпитва срамъ, че откъсването на труда, както и г. министра, прикрива действителното положение в тая фабрика, че печати за смъртта на фабриката, съ подписа на началника на откъсването за труда, специална книга с фотографии, с мнения на чужденци така, както се пише в златните книги, с главна цел да се опровергае мнението на делегата на Дирекцията на народното здраве, на окръжния лекар от Русе — компетентно лице — който е отишъл в тази фабрика и е констатирал тѣзи смъртни случаи, като е посочил редица мърки за намаление на туберкулозата тамъ. Г. министърът на търговията нѣма абсолютно нищо общо с тази фабрика, но Вие, г. министре, носите отговорност за тѣзи смъртни случаи дотолкова, доколкото не сте приложили закона. И азъ Ви моля, недейте взема интереситъ на господаритъ в тая фабрика подъ вашата собствена защита.

Министъръ Ц. Бобошевски: Погледнете какво е положението и въ другитъ фабрики.

И. Януловъ (с. д): Вие можехте да направите едно възражение и Вие го направихте много право: „Погледнете какво е и въ другитъ фабрики“. И въ другитъ фабрики се поглежда, и въ другитъ фабрики се посочват гниения отъ туберкулоза и други болести на тѣхнитъ работници, и затова моята интерпелация взема „Текстил“ примѣрно.

Г. г. народни представители! Преди да завърша, азъ искамъ да посоча два основни дефекта въ този основенъ ресоръ — откъсването за труда — при Министерството на търговията. Азъ Ви моля, г. министре, веднѣжъ — 6 години вие сте тамъ министъръ — да се отдалечите отъ началници, инспектори и пр. и да си зададете самъ следнитъ два въпроса предъ вашата голѣма обществена отговорност: може ли, когато въ закона отъ 1917 г. сѣмъ определени редица функции на инспекторитъ по труда, по съответнитъ чл. чл. 27, 28 и др., отъ които функции една четвъртина единъ инспекторъ по труда сѣмъ помощникитъ си само въ София да би желалъ, не може да ги изпълни, защото сѣмъ 7.000 заведения въ София . . .

С. Мошановъ (д. сг): Знаете ли колко сѣмъ инспекторитъ въ София? 9, плюсъ отъ бурото за подпомагане при безработица 5, всичко 14 души.

И. Януловъ (с. д): 14 ги вземете, ако искате прибавете къмъ тѣхъ и инспекторитъ по контролата на парнитъ котли, ако искате притурете и нѣкои отъ лекаритъ, пакъ ще се съгласите, че при 30.000 работника . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Споредъ конвенцията, на 1.000 работници трѣбва да има единъ инспекторъ.

И. Януловъ (с. д): Нѣма ги толкова. Моля Ви, недейте ми възражава. Вие кажете друго: действайте да се намѣрятъ срѣдства, за да се назначатъ и повече хора, и то хора напълно компетентни, а не сѣмъ 1.730 л. заплата да държите единъ инспекторъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Прави сте.

И. Януловъ (с. д): Когато сѣмъ този законъ вие сте възложили на инспекторитъ по труда да се грижатъ не само за хигиената, не само за недопускане въ фабричитъ помлади работници отъ 14-години, не само за работното време, но сте ги натрунали сѣмъ всички тия задължения на този интеграленъ законъ, кодексъ, който включва въ себе си цѣлото законодателство до преди 1917 г., питамъ ви: защо за тѣзи инспектори вие не предвиждате въ бюджета си нито една стотинка?

С. Мошановъ (д. сг): Вие знаете къде сѣмъ.

И. Януловъ (с. д): Азъ зная, но искамъ да посоча, че въ бюджета на министъръ Бобошевски за неговата социална политика има предвидени всичко 800.000 л.

Министъръ Ц. Бобошевски: Това е за централното управление, бе джанамъ.

И. Януловъ (с. д): Въ скобки е казано, че дори къмъ бюджета на фонда „обществени осигуровки“ сѣмъ прехвърлени и инспекторитъ по контрола на парнитъ котли и ре-

зервоаритъ. Тукъ има две грѣшки. Едната е извършена безъ Ваше съгласие отъ министра на финанситъ презъ 1924 г., когато се казваше, че хартията трѣбва да се сгъва на четири и да се пише на дветѣ страни. Тогава се каза, че върху гърба на тия инспектори по труда, които имаме до 1917 г. и които едва смогваха въ своята работа, ще хвърлимъ още единъ товаръ — цѣлата служба по социалнитъ осигуровки: осигуровката въ случай на злополука, материнство, инвалидност, старостъ, безработица и болестъ. Инспекторитъ не могатъ да вършатъ своята работа, защото сѣмъ претрупани и затова Вие имате оплакванията на работникитъ, че не имъ се изплаща, че по седмици, месеци трѣбва да чакатъ. Втората грѣшка е: че отъ събранитъ пари на работникитъ, работодателитъ и отъ държавата се заплащатъ тѣзи инспектори. Оттамъ се мина по-нататъкъ, като се прие да се заплащатъ и други лица, които нѣматъ нищо общо сѣмъ социалнитъ осигуровки. Това е единиятъ дефектъ, върху който азъ спирамъ вашето внимание.

Вториятъ дефектъ, е следниятъ. Вие виждате, че тази работа не върви. Следъ станалитъ дебати по злополуката въ Арсенала, нѣма да откажа, вие направихте една хубава работа. Отправихте едно много строго окръжно до инспекторитъ по труда, че злополукитъ, това не е празна дума, а сѣмъ голѣми обществени явления и Вие държите отговорни инспекторитъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Знаете ли лично какво сѣмъ имъ говорилъ?

И. Януловъ (с. д): Втората работа е, че ги събрахте вчера и имъ казахте: „Държа ви отговорни“. Азъ не мога да забравя думитъ на г. министъръ-председателя, който каза: „Азъ обръщамъ вниманието на всички органи въ тази страна да блятъ за прилагането на законитъ въ царството — единъ, втори, трети — които се касаятъ до сигурността на българския работникъ“. Не мога да забравя и думитъ на уважаемия воененъ министъръ, който каза: „Въ тази страна армията е за социалната правда и ние смѣтаме работника еднакво достоенъ сѣмъ всички други“. Размислете и върху това: събиратъ се вече около 200 милиона лева въ фонда „обществени осигуровки“. Второ, ежегодно има вноски около 60—70 милиона лева. Само за осигуровкитъ „болестъ“ се харчатъ ежегодно 30—40 милиона лева. Размислете върху този въпросъ. Азъ ви посочихъ единъ изходъ. Въ закона за „общественитъ осигуровки“ е казано: „До създаването на Дирекцията за социалнитъ осигуровки, фондътъ ще се управлява отъ откъсването за труда“. Недейте я нарича дирекция, направете каквото щете, но създайте единъ специаленъ ресоръ на социалнитъ осигуровки, защото само така вие ще дадете възможност на цѣлата служба по така нареченото социално законодателство да се уреди, . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Този въпросъ е на разглеждане.

И. Януловъ (с. д): . . . ще се създадатъ истински инспектори по труда. Ние ще ви помогнемъ да намѣрите не 840.000 л. за социална полигика — туй дава държавата — ами да намѣрите необходимитъ милиони, защото на Репарационната комисия и на другитъ ще кажемъ: позволете и за нашитъ работници да имаме нѣщичко. Не бива социалнитъ осигуровки, една математическа материя, при която има актюеръ, математикъ, който изчислява математическитъ резерви и пр., по която угре ще засегнете и всички насъ въ осигуровкитъ за старостъ, не бива, казвамъ, да ги мѣсите съ другото нѣщо, което е специфично на работническата класа, социалното охранително законодателство. Важно е да се направи това разграничение, и тогава, безъ съмнение, ние можемъ да смѣтаме, че въ тази областъ вие сте почерпили поука отъ нашата дума, както се е случвало и другъ пътъ.

За да завърша, азъ трѣбва да изтъкна и следното. Намъ ни казватъ отъ всички страни: плащайте репарации, плащайте окупационни разноски, плащайте и всички други задължения по договора за миръ. Въ последния отчетъ на английското финансово министерство, който се публикува и на нѣмски езикъ, и заради туй азъ го имамъ предъ себе си, се казва следното нѣщо: (Чете) „Английското правителство на Негово Величество Краля въ 1910/1911 г. е изхарчило за своята социална политика 63 милиона лири стерлинги. Следъ войната въ 1923 г. тия разходи достигатъ 332 милиона лири стерлинги; въ 1925/1926 г. тѣ достигатъ

351 милиона лири стерлинги; въ 1926/1927 г. — 383 милиона лири стерлинги. Умножете ги по 600 и толкова български лева и ще видите, че тѣ сѣ равни на стотици милиарда лева. За какво се употребяват? Подъ социална политика тамъ се разбира социална осигуровка, подпомагане на беднитѣ, военнитѣ пенсии — тамъ хората пенситѣ ги смѣтатъ за социална политика — разбира се, и професионалното образование. Но, ако вземемъ сега само разноснитѣ за работническата класа — за безработицата, за болеститѣ, инвалидност и старостъ — ще видимъ, че за 1928/1929 г. англичанитѣ сѣ изразходвали 118 милиона лири стерлинги. Германцитѣ, като цитиратъ това нѣщо, казватъ: „Англия не може да се оплаква, че ние правимъ социално-икономически дѣмпингъ“, т. е., че харчимъ много по-малко — и Германия дава цифри, както тя знае да противопоставя на репарационнитѣ искания своята си необходимостъ да живѣе — които достигатъ почти до сѣщитѣ размѣри. А ние, скромнитѣ, ние даваме една цифра отъ 844 хиляди лева, а откукъ натакъкъ събираме паритѣ на българскитѣ фабрики, на българскитѣ индустриалци, на българскитѣ работници, които въ края на краищата се слагатъ на гърба на българския консоматоръ, събираме ги за поддържане на нашата социална политика.

Азъ апелирамъ настоятелно да спрете най-после тука съ мъдростъ, съ замисленостъ вашето внимание, г. г. народни представители, защото, както казахъ, тѣзи въпроси не сѣ въпроси само на смѣни на кабинета, а тѣ сѣ въпроси на една социална държавна политика.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представител г. Никола Пѣдаревъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че стопанската и социалната политика на едно управление не е само политика на министра на търговията, на министра на земледѣлието, а е една политика на правителството, една обща политика на държавата. И тази политика би трѣбвало да бѣде разглеждана, когато се разглежда общо политиката на управлението, когато се разглежда общо бюджета на държавата, не когато се разглежда разходниятъ бюджетъ на едно министерство. Азъ смѣтамъ, че задачата е не да се спираме върху общата политика, а да се спремъ върху начина, по който тази обща политика се прилага, кои сѣ ръководещитѣ хора на политиката, изпълнителитѣ на тази политика, въздействието, което върху тѣхъ се упражнява, какъ се комбиниратъ и какъ се упражняватъ сръдствата, дадени на разположение на министра, за да прокара тази обща политика. И, г. г. народни представители, асѣжъ отъ всички оратори, които се явяватъ тукъ да говорятъ по стопанската и социална политика на управлението, явствува тази мисль. Вие виждате, че г. Януловъ, когато трѣбваше да обсъжда политиката на Министерството на търговията, политиката на Министерството на земледѣлието, той не можеше да не ги свърже и да признае, че тѣ сѣ неразривно свързани една съ друга. И то не само помежду си, но неразривно свързани и съ политиката на финансовия министъръ, и съ финансовата политика на държавата.

Ето защо, казвамъ, това е една обща политика на управлението. И асѣжъ въ началото, когато се е създавала нашата държава, всички тѣзи задачи сѣ били поставени на единъ министъръ, на министра на финанситѣ. Подире, въ 1893 г. се отдѣля ресортъ на търговията и на земледѣлието въ едно отдѣлно министерство. Но и тогава тѣзи две области сѣ пакъ свързани помежду си, защото асѣжъ фазисътъ, който е преживявала нашата страна въ своето развитие въ 1893 г., е поставилъ тия две задачи много близки една къмъ друга, както и днесъ сѣ свързани. И ако се създаде отдѣлно Министерство на търговията и отдѣлно Министерство на земледѣлието, то не бѣ за да се създадатъ отдѣлни задачи, а да се засили дейността поотдѣлно въ всѣка областъ — безъ да се раздѣлятъ, да вървятъ паралелно, да вървятъ въ комбинирани действия въ прилагането на общата политика на държавата.

И като е така, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че когато се разглежда бюджетопроектътъ на Министерството на търговията, излишно е да се спира човѣкъ на общата политика. Право е, че дотогава, докогато въ тая страна не се опредѣли единъ особенъ специаленъ бюджетъ, който да не бѣде планъ на едно управление, а още по-малко на единъ министъръ, но единъ планъ, който да се провежда систематически редица години, ние не можемъ да очакваме единъ добри резултати за нашето стопанско

панско закрепване и развитие. Тази мисль, която се изтъкна отъ г. Януловъ, тя се поддържа отъ всички народни представители въ тази Камара. Това показва, това подчертава, че по въпроситѣ на стопанската политика и по въпроситѣ на социалната политика на управлението разлика въ схващанията тукъ нѣма. Това, което поддържаше г. Януловъ за развитието на нашето земледѣлие, за развитието на нашето производство, за развитието на нашата индустрия, за подкрепата на нашето занаятчиство, за социалната политика спрямо работническото — всичко това е въ задачитѣ на управлението, което крепи Демократическия сговоръ. Вие виждате, че ние нѣмаме разлика въ разбиранията.

Министъръ Ц. Бобошевски: Точно така.

Ц. Табаковъ (зан): На теория само нѣма разлика.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Въ прилагането, г. Табаковъ, може да има разлика.

Ц. Табаковъ (зан): Има, и голѣма е разликата.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): То зависи и отъ темперамента на лицата, които ръководятъ политиката, то зависи и отъ ръководния персоналъ, зависи и отъ изпълнителния персоналъ. Безспорно, всичко това не може да бѣде еднакво при различнитѣ управления. И асѣжъ по стопанскитѣ въпроси добре е управлението да се различаватъ само въ енергията и въ тактичността на онѣзи, които ще прилагатъ политиката, които ще прилагатъ програмата, а не да се различаватъ въ програмитѣ, ако искаме наистина нашата слаба страна да може да достигне до едно по-правилно стопанско развитие и по-бързо да може да излѣзе отъ тежкото положение, въ което се намира.

И ако това е така, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че при тѣзи дебати не може да има излишно казани думи отъ тая трибуна. Колкото и да сѣ нагледъ дребни въпроситѣ, които се повдигатъ, тѣ всѣкогашъ ще бѣдатъ отъ полза за управлението. И азъ смѣтамъ, че този е случаятъ, специално когато се разглежда бюджетопроектътъ на единъ министъръ, да може той да изложи на Народното събрание не само своитѣ общи схващания по стопанската политика на страната — предполага се, че това ние всички трѣбва да го знаемъ — но начина, по който той я прилага, ръководния персоналъ, съ който си служи, изпълнителитѣ, съ които си служи, въздействието, което упражнява върху тѣхъ, начина, по който той разпредѣля сръдствата, за да може да постигне крайни задачи.

Ето защо, азъ ще се задоволя, г. г. народни представители, не да защищавамъ онова, което правителството върши, или да излагамъ онова, което то смѣта, че може да върши. Това е задача на правителството, това не може да бѣде задача на единъ народенъ представител. Мой дългъ е да подчертая, какво смѣтамъ азъ, като народенъ представител, че би трѣбвало да се извърши отъ Министерството на търговията. Министерътъ ще прецени възможноститѣ, може ли това да стане или не, но въ всѣки случай не може да го нѣма предъ видъ тогава, когато той ще управлява своето дѣло на стопанско заздравяване.

Г. г. народни представители! Нека ми бѣде позволено да се спра на нѣкои въпроси, които, споредъ мене, интересуватъ живо общественото мнение. Азъ ги загатнахъ, когато говорихъ при общитѣ дебати по бюджета, затуй, защото смѣтамъ, че засѣгатъ общата политика на страната.

Най-напредъ азъ ще се спра на единъ въпросъ, г. министре, по който, ако дадете освѣтление, ще задоволите, увѣрявамъ ви, не народнитѣ представители, а общественото мнение въ тая страна, като същевременно ще го и успокоите, за да не се създаватъ легенди, които могатъ само да подбиватъ престижа на управлението. А подбиване престижа на управлението въ тѣзи времена е подбиване устоитѣ на нашата държава.

Въпросътъ е за мината „Перникъ“, г. г. народни представители. Въпросътъ се засегна отъ г. Илия Януловъ. Но азъ го засѣгамъ въ малко по-друга форма. Мината „Перникъ“ доставя вѣглища на българския пазаръ — на производството и на частното стопанство. Мината „Перникъ“ доставя вѣглища по цени опредѣлени отъ административния съветъ на мината, тъй като опредѣлянето на ценитѣ по закона трѣбва да става отъ административния съветъ на мината.

Г. г. народни представители! Законът за автономията на мина „Перник“ се създаде с желание да се внесе едно подобрене в това големо държавно стопанство, да може държавата да използва по възможност най-добре това богатство, което природата ни е дала. Но в всичко човешко дело има недостатъци. И законът за автономията на мина „Перник“, който се създаде, е човешко дело и не може да се отрече, че в него няма неясноти, непълноти или погрешни постановления. Ние сме вече четвърта година, ако се не лъжа, г. министри, от приложението на този закон.

Не намирате ли, г. министри, че е една грешка, гдето в закона за автономията на мина „Перник“ е постановено, ценитъ на въглищата да се определят от административния съвет на мината? Не е ли това един голъм въпрос на държавно управление, един голъм въпрос на стопанска политика, не специално на мината „Перник“, а на държавното управление, на кабинета? И ако това е един голъм, общ държавен въпрос, той не може да се остави да бъде решаван от един административен съвет. А, г. г. народни представители, никой няма да отрече, че мината „Перник“ заема в нашия стопански живот едно положение, което не може да я остави свободно, автономно, самостоятелно да разрешава въпроси, които толкова дълбоко се отразяват и в частния, и в държавния стопански живот.

Д. Даскалов (з. в): Тогава дивидендитъ ще се намалят.

Н. Пждарев (д. сг): Моля Ви се, оставете този дребен въпрос. Не се касае за дивидендитъ, а за едно начало. Когато се възприеме то, ще се разрешат и тия дребни въпроси. Защото въпросът за проникването на каменнитъ въглища въ нашитъ частни стопанства, въ нашитъ частни домакинства е един голъм въпрос за управлението, а тъй също и за мене, не само затуй, защото ще се даде възможност съ по-евтино топливо да преживяват нашитъ семейства, нашитъ домакинства, а затова, защото по този начин ние ще съдействуваме ефикасно за прекъсване на това опустошение на горитъ, против което ние всички викаме, пакостнитъ последици на което ние всички съзнаваме, но против което не сме въ състояние да се борим, защото виждаме, че всички усилия, които се правят от десетилетия насамъ, не дават резултати. Горитъ се унищожават, не се правят залесявания и рискуваме да обърнем нашата страна въ пустиня и, вмѣсто хубави гори, да имаме само порошца, които да правят пакости, а не да оросяват нашата страна.

Въпросът за топливото на семействата е от голъмо значение, той е един социален въпрос. Да оставите въ една люта зима домакинствата безъ евтино топливо, това значи да създадете въ душитъ на хората едно настроение, което не може да гарантира спокоен животъ, и, следователно, спокойно развитие въ страната.

Ето защо азъ поставямъ този въпрос и смѣтамъ, че той е един въпрос, който г. министрътъ на търговията не може да отине, безъ да отговори. Затуй азъ питамъ: не намирате ли, г. министри, че е грешка въ закона за автономията на мина „Перник“ дадено право на административния съветъ на мината да определя цената на въглищата? Г. г. народни представители! Какъ се определя тая цена? Няма да се спирамъ на подробности. Костуемата цена на каменнитъ въглища отъ III качество е горе-долу 200 л.

Нѣкой отъ сговориститъ: 210 л.

Н. Пждарев (д. сг): 208 л., но азъ вземамъ кръгло 200 л. — Костуемата цена на въглищата отъ I и II качество варира надъ 300 л. Продажната цена на каменнитъ въглища отъ трето качество е 320 л. за желѣзницитъ, а за частнитъ лица 450—500 л.

Министръ Ц. Бобошевски: Една седемнадесета отъ цѣлото производство съ въглища отъ I качество, които се продаватъ по 500—600 л. тонътъ. Останалитъ въглища се даватъ съ намалени цени, главно на чиновницитъ и на желѣзницитъ, които сѣ най-голѣмиятъ консоматоръ. Само една седемнадесета отъ производството на мина „Перник“ се продава на по-високи цени.

Н. Пждарев (д. сг): Г. министри! Не е проникнало производството на мина „Перник“ достатъчно въ нашитъ вътрешни пазари, за да може да бъде консумирано.

Министръ Ц. Бобошевски: Само половината отъ населението въ София се отоплява съ каменни въглища. Даже много министерства, напр., Министерството на земледелието и други, не купуватъ каменни въглища.

С. Мошановъ (д. сг): Вие ще му отговорите после.

Министръ Ц. Бобошевски: Да, ще му отговоря после.

Д. Даскаловъ (з. в): Въглищата на дребно се продаватъ левъ килограмътъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Но така, както се определятъ ценитъ на въглищата, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че това е един въпрос, на който ще трѣбва правителството да спре вниманието си. Защото мината „Перник“ обяснява, че високитъ цени на въглищата сѣ поставени, за да може да се развие производството на мината „Перник“ и за да може по-нататъкъ да се отговори на всички нужди, които управлението на мина „Перник“ смѣта, че трѣбва да задоволява — въ частния и държавния стопански животъ, въ индустрията и т. н.

Ц. Табаковъ (зан): Добре, но няма да има тантени тогава!

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Понеже се засѣга въпросътъ за тантиемитъ, азъ съмъ длъженъ да подчертая, че съ тоя въпросъ се много спекулира, макаръ че той няма особено значение за разходния бюджетъ на мината „Перник“, нито пъкъ нѣщо се отразява върху нашия стопански животъ. Но, г. г. народни представители, при това стопанско стѣснение, въ което се намира нашето население въ градоове и села, безспорно е, че когато се говори за такива високи възнаграждения на управителния съветъ на мината „Перник“, може да се създаде едно настроение. И азъ питамъ, необходимост ли е за живота на мината „Перник“, за нейното правилно функциониране, за отправлението на всички служби въ нея тоя съставъ на административния съветъ? Защото, ако е необходимъ и ако искате да има тамъ такива хора, ще трѣбва да ги възнаградите, може би, не въ такъв голъмъ размѣръ, какъвто е сега, но не и въ такъв малъкъ размѣръ, какъвто би се искалъ отъ нѣкои. Но, г. г. народни представители, когато това се разнася между населението, когато това е един въпрос, който повдига не толкова заплата, както се казва — няма защо да завиждашъ на нѣкой за онова, което не можешъ да постигнешъ — но едно недоволство, недоволство не затова, че нѣкой има много сръдства и може да живѣе единъ по-охоленъ животъ — всѣки може да живѣе съ своитъ сръдства както иска, и нашиятъ народъ не е завистливъ — а затова, че туй става за смѣтка на държавни учреждения, че то става за смѣтка на това, което се счита общо, разбира се, недоволство може да се възбуди много лесно и отъ дребни въпроси да се създадатъ голѣми каузи. А ние, г. г. народни представители, сме една държава, която крепи своето управление не само на народния разумъ, а и на народнитъ настроения. Често пъти подкрепа се дава не по разумъ, а по настроение. Ние трѣбва да държимъ смѣтка за всички тия настроения и да отнемемъ всѣка възможност на ония, които чрезъ такива сръдства искатъ да подравятъ не положението на управлението, а основитъ на нашата държава. Това е единъ дребенъ въпросъ, на който азъ се спрѣхъ случайно, защото се повдигна тукъ.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че това, което възбужда днесъ обществото по въпроса за мината „Перник“, налага на г. министра на търговията да даде едно обяснение и да поясни неговитъ разбирания по управлението на мината „Перник“, за утрешния денъ.

Г. г. народни представители! Спрѣ се вниманието на народното представителство и на правителството върху това, че трѣбва да се създадатъ условия, штоо нашето занаятчиство да може да крепне и вирѣе. Азъ не разбирамъ, г. г. народни представители, че Министерството на търговията може да създаде условията за добро вирѣне на занаятчиството, но то не може да бъде и една фотография на това, което дава животътъ; все едно въздействие е необходимо. Въздействието се упражнява, сръдствата се прилагатъ, усилията се проявяватъ. Но, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че и тамъ, както и въ много други случаи, поѣкогашъ въ желанието си да бъдемъ полезни, ние можемъ да бъдемъ вредни. Не само произвеждачето

на стоки, които не могат да се пласират, които не намират пазар, спъва развитието на нашето занаятчиство, но и многото занаятчии сж тоже една спъка за развитието и закрепването на занаятите. Не можем ние на стопанския пазар, на стопанската сцена да изхвърляме много занаятчии, без тѣ да могат да намират приложение на своя труд. Ако това става, създаваме едни пролетарии, които не могат да намират приложение на своя труд въ занаятчиството, защото там сж заповѣди, декрети и укази не се създава работа, и ще търсят работа там, където подписването на една заповѣд може да осигури прехраната им. Необходими сж усилия от Министерството на търговията, за да може да се повиши умственият или занаятчишкият уровень на нашите занаятчии. Важното е да дадемъ познания на ония, които сж вече въ занаята, да имъ дадемъ възможност да поразширятъ своя занаятчишки кръгзоръ, за да могат да отговарят на новите нужди на консоматора, на новите изисквания на този, който ще употреби стоката имъ. И затова от полза ще бждат ония училища, ония курсове, въ които се занимават нашите майстори, нашите калфи, нашите чираци. Други училища ще трѣбва да бждат отваряни дотолкова, доколкото изискват истинските, действителните нужди на нашия занаятчишки пазар. И, разбира се, въ края на краищата все пакъ естава голѣмата задача на управлението — да се засили консомативната способност на нашия селянинъ, единствения консоматоръ на произведенията и на индустриалца, и на занаятчията. Тамъ вече нѣма защо да се обръщаме специално къмъ министъра на търговията, а трѣбва да се обрнемъ къмъ управлението, къмъ правителството и да му кажемъ: дайте възможност да се засили производството въ тази страна, и не само да се засили производството, но и да се осигури цената на това производство.

Ц. Табаковъ (зан): Министерътъ на търговията е изразителъ на общата стопанска политика на правителството, обаче той нехае по отношение на занаятчиите.

Н. Пждаревъ (д. сг): Разбира се, всѣки министъръ отговаря за общата политика на правителството, но всѣки министъръ действува въ кръга, въ границите на своя ресорть, въ съгласие съ всички други министри, които прокарват политиката на управлението.

Министъръ Ц. Бобошевски: (Къмъ Ц. Табаковъ) Нѣма ли да вземешъ думата?

Ц. Табаковъ (зан): Каква файда? И да взема думата, нѣма да направимъ нищо.

Н. Пждаревъ (д. сг): Министерътъ на търговията има едно поле на действие — да осигури пѣтищата и пазарите и възможностите да се достигне до тѣзи пазари.

И азъ подхвърлямъ една мисълъ, г. министре. Безспорно, войната ни донесе голѣми пакости, но тя направи р. Дунавъ една международна артерия на търговията, която рѣка би могла да служи като единъ много сигуренъ път на нашите стоки за централна Европа. Ние се мъчимъ да свържемъ нашите производители съ пазарите на Лондонъ, на Хамбургъ, на Холандия, но не би ли могло да се направи нѣщо, близкият пазаръ за нашите земеделски произведения въ централна Европа да бжде по-лесно достъпенъ, като се осигури водниятъ път по р. Дунавъ? Концесия ли нѣкаква ще дадемъ, каквато дадохме, за да осигуримъ пътя за Лондонъ...

Министъръ Ц. Бобошевски: Дунавъ е международна рѣка, не е българска.

Н. Пждаревъ (д. сг): Да, но България може свободно да върши своята търговия по нея.

Д. Даскаловъ (з. в): Да се намалятъ превозните тарифи за земеделските произведения, както на индустриалните, съ 35%.

Н. Пждаревъ (д. сг): Та, безспорно е, че въ това отношение министърътъ на търговията има задачи за постигане. Нашиятъ търговецъ не е въ състояние днесъ да може самъ да проучва пазарите въ чужбина; не може да проучва и хората, съ които ще борави тамъ. Интересътъ на нашата страна диктува не експортно-чужденци да изнасятъ нашите произведения въ чужбина, а експортните да бждатъ български граждани.

Д. Ивановъ (з. в): Щомъ у земеделлеца нѣма пари, щомъ той е беденъ, нѣма пари и занаятчията.

Н. Пждаревъ (д. сг): Всички това говоримъ.

Д. Ивановъ (з. в): Говоримъ го, ама не го съзнаваме.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ си позволявамъ да привлѣка вниманието на г. министъра, че държавата нѣма интересъ да спъва работата на нашите търговци и не само нѣма интересъ, но има наложителенъ дългъ да имъ се притече на помощ, когато вижда, че тѣ сж въ затруднение. Ние не бива да допускаме единъ търговецъ да пропадне, защото пропадането на търговеца ще се отрази много скоро на нашето стопанство и специално на нашите производители. Азъ зная всички надежди, които нашите търговци възлагатъ на управлението да имъ съдействува тогава, когато тѣ иматъ да извършватъ експортъ. Азъ зная, че правителството премахва всички износни мита, които спъваха нашата износна търговия, но и при това премахване на износните мита, нашите търговци на жита сж въ стѣснение, не могат да изнесатъ своите жита. Казва се: тѣ искатъ много да печелятъ. Г. г. народни представители! Недейте смѣта, че търговците може да рискуватъ съ една борсова стока, каквато е житото.

Министъръ Ц. Бобошевски: Спадна цената на житото на международния пазаръ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Да. Когато търговецътъ изпадне въ тежко положение, правителството ще трѣбва да намѣри начинъ да му се притече на помощ. Превозните такси по желѣзниците ли ще намали, персоналните такси ли, които се събиратъ, ще премахне за известенъ моментъ, но правителството не може да стои безучастно при това положение на житарите. Азъ имамъ сведения — може да не сж точни, азъ не ги провѣрихъ, защото зная, че онова, което въодушевява насъ, народните представители, въодушевява повече министъра, който носи отговорностъ за управлението на тази страна; нашите идеи сж негови идеи и той всѣкога е въ състояние да провѣри всички факти, които му се посочватъ — азъ имамъ сведения, че 200 или 300 хиляди тона жито стоятъ неизнесени затова, защото нашите търговци срѣщатъ спънки въ голѣмите желѣзнопѣтни такси, въ голѣмите такси за персонални добавки, въ липсата на постояненъ транспортъ по морето. Правителството ще трѣбва да направи нѣщо въ това направление. Безспорно, това е първата задача на Министерството на търговията. И аслъ това министерство съществува затова, защото нашата търговия има нужда отъ подкрепата на държавата, защото държавата въ всѣки моментъ трѣбва да се явява като една здрава опора, на която да може да се опре търговецътъ, за да изведе на добъръ край своето дѣло.

Въ свръзка съ положението на занаятчиите, азъ не мога да не подчертая една мисълъ, която изказа г. Януловъ и която азъ си позволявамъ да засилиа затова, защото сега е тукъ г. министърътъ на правосъдието.

Оплакванията на нашите занаятчии за онова развитие, което взеха работилниците въ затворите, не бива да не бждатъ взети подъ внимание, не бива да бждатъ оставени безъ внимание. Г. г. народни представители! Задачата на работилниците въ затворите е благородна, хуманитарна. Ние искаме тия, които сж прегрѣшили предъ обществото, да се върнатъ въ него поправени и годни да изкарватъ своята прехрана, за да не бждатъ заставени наново да правятъ прегрѣшения. Това е задачата на работилниците въ затворите. Но когато се поставя тая задача, не бива да се забравя, че тия работилници не трѣбва да се разширяватъ дотамъ, че да бждатъ спънка на добрите, на почтените, на здравите граждани отвън, които очакватъ отъ занаятите своята прехрана. Не бива тия работилници да се поставятъ въ по-изгодно положение, отколкото е самиятъ занаятчия, когато той упражнява своя занаятъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Само една бележка ще направя. Азъ дадохъ обяснения и при разглеждане на бюджетопроекта миналата година, ще ги дамъ и сега. Когато се говори за работилниците въ затворите като конкуренти на българското занаятчиство, вдига се голѣмъ шумъ за нищо. Ще ви дамъ цифрите. Производството е така ограничено, че да се говори за нѣкаква конкуренция отъ страна на тия работилници, значи да се вдига празенъ шумъ.

Ц. Табаковъ (зан): Приемате ли анкета по този въпрос?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Азъ ще ви дамъ цифритъ, а Вие ги проверете.

Ц. Табаковъ (зан): Ако Вие сте правъ, ако Вие не искате да заблуждавате народното представителство, както направихте миналата година, приемоте анкетата. Азъ Ви казвамъ, че най-модернитъ работилници въ България сж въ затворитъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Говорите глупости! Ще Ви дамъ цифри и Вие ще имате възможност да ги проверите.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Кажете нѣщо, г. министре, за работилницитъ въ Плевенския затворъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Азъ имамъ тукъ цифритъ и ще ви ги дамъ. Само демагогствувате по този въпросъ.

К. Маноловъ (зан): (Възразява нѣщо)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг): Ще трѣбва да се внесе едно успокоение между занаятчийството, което отъ този въпросъ прави капиталъ и се създава едно настроеніе не противъ този или онзи министъръ, а противъ политиката на правителството, която политика спъвала развитието на занаятчийството. Специални искания сж били отправяни отъ занаятчийтъ, защото се е отдавало едно по-големо значение на този въпросъ отъ значението, което г. министърътъ — предполагамъ и съмъ сигуренъ, възъ основа на всички данни, съ които той разполага — му отдава, като го счита за единъ маловаженъ въпросъ. Все пакъ тоя въпросъ се нуждае отъ пояснения.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ще ви дамъ най-пълни.

Н. Пждаревъ (д. сг): ... за да се успокоимъ не ние, а занаятчийтъ, които, при стѣснението, въ което се намиратъ сега, всѣки новъ конкурентъ го считатъ като човѣкъ, който имъ спъва живота.

Г. г. народни представители! Азъ ще си позволя да привѣтка вниманието на г. министра върху другъ единъ въпросъ — въпросътъ за социалната политика на правителството. Тя е ясна, г. г. народни представители, тя е безспорна. Тя не се проявява само въ законодателството на правителството отъ 9 юний насамъ, а се проявява ежедневно въ неговитъ дѣла и въ прокарването на ония принципи, които сж легнали въ основата на нашето социално законодателство. Но все пакъ, г. г. народни представители, при прокарването на принципи, при прилагането на закони, при прилагането на програми и идеи много зависи отъ начина, по който тѣ се прокарватъ отъ изпълнителната властъ отъ изпълнителитъ на нарежданията, които дава централната властъ. И азъ бихъ желалъ око̀то на министра всѣкога да бѣде будно и дълбоко да гледа, за да следи дѣлата на своята администрация въ най-отдалеченитъ крайща. Не бива отъ факти, които сж противъ разбиранията на самото управление и на специалния министъръ, да се създаватъ настроения противъ управлението. Мене ми дадоха една брошура за фабрика „Текстилъ“ въ Варна. Вѣроятно вие сте я чели. Мене ми направи впечатление начинътъ, по който се процедира въ нашата страна. Възможно е въ тая фабрика да има нѣкои нередовности, които могатъ да се изправятъ и поправятъ съ съдействието било на властѣта, подчинена на министра на търговията, било на властѣта, подчинена на министра на правосъдието.

Министъръ Ц. Бобошевски: Свършено е.

Н. Пждаревъ (д. сг): Но защо се вдига този шумъ, който може да изложи престижа на едно българско предприятие...

Министъръ Ц. Бобошевски: 280 деца сж вече пуснати, а и другитъ ще ги пуснатъ скоро.

Н. Пждаревъ (д. сг): ... да се убие една инициатива, за която толкова голѣми срѣдства даваме чрезъ закона за насърчение на мѣстната индустрия? Има срѣдства и начини, по които може да се действува, за да се получатъ ефикасни резултати.

Министъръ Ц. Бобошевски: Министерството е абсолютно непричомъ. Управлението на фабриката се възползува отъ протекцията на председателя на русенския апелативенъ сѣдъ. Благодарение на моитъ настойчиви интервенции, сега измѣняватъ системата. Споредъ сведенията, 280 деца сж вече пуснати, а и другитъ до м. май ще бѣдатъ пуснати.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. министре! Азъ не считамъ че единъ министъръ на търговията — и мисля, че ще се съгласите съ това — когато се повдигатъ такива въпроси, може да смѣта, че е непричомъ, и само да посрѣдничу. Тукъ е ангажиранъ престижътъ на държавното управление. Въ нашата страна договоритъ сж свободни, но никой не може да бѣде заставенъ да върши нѣщо, което той смѣта, че не трѣбва да върши. Държавата ще трѣбва да прояви своята сила, за да може да се гарантира свободата на всички нейни граждани.

Министъръ Ц. Бобошевски: Правимъ го. Но при изпълнението на тия договори интервенира сѣдебната властъ. Какво мога азъ да направя повече? Кажете ми Вие какво можете да направите, ако сте на мое мѣсто? Башата иска детето си, но управлението на фабриката, възъ основа на договора, се обръща къмъ сѣдебната властъ. Сѣдебната властъ, възъ основа на закона за лицата, казва: „Вие нѣмате право“. Какво мога да направя азъ повече? Съветвате ли ме да отида прогивъ решенията на сѣда, за да взема децата? Това е анархия. Азъ само интервенирахъ настойчиво не единъ път, не два пъти, а десетки пъти, за да убедя фабрикантитъ, че това не е въ тѣхенъ интересъ. И моитъ интервенции даватъ своитъ резултати. Анархия не мога да права, да влѣза въ двубой съ сѣдебната властъ. Трѣбва да се реши този юридически споръ между родителитъ и управлението на фабриката. Азъ потърсихъ съдействието дори на председателя на Върховния касационенъ сѣдъ и той бѣше безсиленъ. Тѣй стои въпросътъ. У насъ има разграничение на властитъ и това е фундаменталното начало, на което почива нашата държава. Не мога да суспендирамъ функциитъ на сѣдебната властъ. И Вие да сте на мое мѣсто, така щѣхте да действувате.

К. Маноловъ (зан): Вие направихте много лоша услуга на тая фабрика.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие сте действували въ кръга на закона и това Ви прави честь. То Ви издига като министъръ. Но Вие трѣбва да следите това, което животътъ налага.

Министъръ Ц. Бобошевски: И азъ това права.

Н. Пждаревъ (д. сг): Ако законитъ сж недостатъчни, за да се въстанови правдата въ тая страна, Вие съ законодателни мѣрки ще потърсите срѣдства, за да може да запазятъ престижа на държавата и правата на нейнитъ граждани. Защото, г. г. народни представители, не трѣбва да се дохожда до това положение, да се разбере, че една фабрика, въпрѣки желанието на родителитъ, въпрѣки желанието на децата, може да продължава да държи тия деца. Това не интересува само държавата, интересува преди всичко индустриалното предприятие. Не може да цвѣти едно индустриално предприятие, въ което нѣма хармония между работника и индустриалеца, между работодателя и работника. Това е аслъ условието да може да напредва едно индустриално предприятие. Има много случаи въ нашия животъ — и ако паметѣта ме не лъже, посочихъ примѣръ — кждѣто пълната хармония между индустриалеца и работницитъ засилва спокойствието въ предприятието и осигурява единъ сносенъ животъ и на работницитъ, и на индустриалеца. Това е и задачата на управлението. Та ние, г. г. народни представители — не ние, Народното събрание, а българскиятъ народъ, но по наша повеля, чрезъ нашитъ закони — толкова жертви даваме, за да заздравимъ нашата индустрия и нашитъ индустриални предприятия! Ами че ние ще трѣбва да осигуримъ тази хармония. И аслъ ако искате силната държавна властъ е за това — не да осигури господството на едно съсловие или на една класа върху друга, а за да установи хармония между съсловията, между класитъ въ тази страна. Това е задачата, която и Демократическиятъ сговоръ поставя на държавната властъ, тя е, която въодушевява всички управници днесъ. И азъ съмъ убеденъ, че г. министърътъ, когато действува въ този случай,

действува съ това желание — да се установи хармония въ интереса на самата индустрия, въ интереса на общото наше национално дѣло.

Вѣрно е, че този случай за менъ е фрапантенъ. Директорътъ на една фабрика ми каза: „Тукъ, у насъ, никога нѣма незадоволство у работниците; никой работникъ не ми е казвалъ, че получава малка заплата. Защо? Всѣка година азъ имъ държа отворени книгитѣ на нашето предприятие и имъ показвамъ, какво сме изразходвали, какво сме изкарали, кое е нужно, за да се даде лихвата на капитала, кое е нужно, за да се амортизира онова, което е внесено въ индустрията, кое е нужно, за да се заплати на ръководния персоналъ, и какво остава, за да се плаща на работниците, какво сме ние платили“. Тогава има една сигурностъ въ това работничество, че не за негова смѣтка се трупатъ богатства, че не неговиятъ трудъ се експлоатира, а се върши едно общо, едно кооперативно дѣло, при което всѣки получава за участието си възнаграждението, което може да се получи отъ предприятието, и у работника остава съзнанието, че успѣхътъ на предприятието е необходимъ, за да може той да изкарва своята прехрана, че, ако това предприятие бѣде закрито, той ще бѣде на улицата безъ парче хлѣбъ. Ето ви хармонията, установена между работника и онзи, който ръководи предприятието, въ което работникътъ работи. Тази хармония е гаранция за успѣха на нашата индустрия, тя трѣбва навсѣкѣ да се установи, да се прокара, съ съзнанието на работодателя и работниците и съ намѣсата на държавната властъ. Така като вървимъ, азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че лека-полека съ усилията на всички — а вие виждате, че въ това направление всички проявяватъ усилия — и при едно разумно прокарване на тия начала, съ едни предадени на работата си изпълнители — а за това вече г. министърътъ трѣбва да следи — ние ще можемъ, макаръ и много трудно, да съдействуваме за закрепване стопанството на нашата страна и развитието на нашето производство, за издигане благосъстоянието на нашия селянинъ, за да може по такъвъ начинъ и занаятчицата, и индустриецътъ да иматъ своя консоматоръ.

Азъ завършвамъ, г. г. народни представители, съ пожеланието г. министърътъ на търговията, който има орисия да минава за единъ щастливъ министъръ, да остави дълбоки следи въ стопанската политика на тази страна и, когато единъ денъ той не бѣде министъръ, да се разбере, че неговото министерствование е било щастливо за стопанското развитие на нашата страна. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ ще засегна отъ бюджетопроекта, който е на дневенъ редъ понастоящемъ, главно въпроса за труда и за отношенията на министерството къмъ трудовитѣ условия.

Преди всичко трѣбва да отрека като фалшиво начало въ живота онова, което изтъкна напоследъкъ и съ което завърши речта си г. Пѣдаревъ, именно: стремежа за създаване хармония между труда и капитала, каквато хармония никога въ живота не е съществувала, защото вѣчно е имало борба между работничеството и капитала и тая хармония съществува най-малко днесъ, въ сговористко време.

Политиката къмъ труда, г. г. народни представители, който създава всички блага и който днесъ е всецѣло подчиненъ на интереситѣ на капитала, е основата, надъ която се гради цѣлокупната политика на дадено правителство. Основното начало, на което се гради политиката въ това отношение на всички капиталистически правителства, е: трудътъ да е робъ на капитала, запазване на хегемонията на последния надъ първия.

Къмъ това основно начало днесъ се прибавя и изостря борбата между тѣхъ и въпроса за чия смѣтка да стане въстановяването на разрушенията, причинени отъ войната. Непосрѣдствено следъ войната ние имаме единъ мощенъ устремъ на работническата класа за подобрене на трудовитѣ ѝ условия и пълното подчинение на капитала на интереситѣ на труда. Въ резултатъ ние имаме създаването на Интернационалното бюро на труда — което бѣ създадено единствено съ целъ да се хвърли прахъ въ очитѣ на работническата класа — имаме създаването на известни законоположения въ защита на труда. И ако тая вълна не

успѣе напълно да подчини капитала на труда, то е само поради противоработническата и измѣнителската политика на социалната демокрация.

Капиталътъ, благодарение на последната и другитѣ дребно-буржоазни партии, се възмогна. Характерниятъ белегъ на последнитѣ години е офанзивата на капитала въ международенъ масшабъ противъ работническото движение за повече хлѣбъ и освобождение отъ капитала. Последното единодушно се констатира въ антифашиския конгресъ въ Берлинъ, отдето съмъ се завърналъ, . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Участвува ли въ изложбата, въ която България е представена следъ Китай?

Х. Калайджиевъ (раб): Не съмъ участвувалъ, но и да съмъ участвувалъ не е престѣпление. . . . и въ който конгресъ, г. г. народни представители, бѣха представени безпартийни интелигентни личности като професоръ Лесинъ и Дженари, журналистътъ Манфредъ Георгъ, католикътъ Миглиоли, графъ Кароли, Фанъ Ноли, безпартийни работници, социалдемократи работници, дошли въпрѣки забраната на шефоветѣ имъ и пр. — единъ конгресъ, въ който, действително, бѣха представени широкитѣ работнически маси и безпартийни, трудови и честно-мислещи интелигенти отъ всички страни на Европа. Конгресътъ единодушно констатира — въ свързка съ разглеждането на въпроса за икономическото положение на работническата класа и фашизма — че развитието върви подъ знамената на капиталистическата рационализация, покровителствувано и насърдчавано отъ буржоазнитѣ правителства, които се изразява въ въвеждане на технически усвършенствувания, въ увеличение на работния денъ, намаление на заплатитѣ, отнемате на придобивкитѣ ограничаване свободитѣ за борба на работниците и въ резултатъ — подхвърляне на страшна безработица и мизерия на последнитѣ.

Нашата страна подъ управлението на Сговора не само не прави изключение, но е една отъ най-якитѣ представители на това положение. Разликата е само тая, че рационализациата у насъ се извършва предимно не чрезъ въвеждане на технически усвършенствувания, а чрезъ жестока експлоатация на работническата класа.

Законътъ за 8-часовия работенъ денъ е повсемѣстно нарушенъ и е или направо увеличенъ на 10 и повече часа, или пъкъ се нарушава чрезъ системата на акордъ, на парче, извънредни часове и пр.

Законътъ за изборния инспекторатъ, откакто се създаде, непосредствено следъ войнитѣ, си остана на книга. Назначаванитѣ инспектори на труда сѣ опартизанени — назначаватъ се, които сѣ по-близки съ господаритѣ, а не съ работниците — и не защитаватъ интереситѣ на последнитѣ, защото за това е нужна преди всичко любовъ къмъ тѣхъ. На това се дължатъ главно и масовитѣ злополуки, които за 1922 г. сѣ 582, за 1923 г. — 600, за 1924 г. — 683 и за 1926 г. — 782 — едно постепенно увеличение. Напоследъкъ тѣ все повече зачестяватъ и ставатъ по-масово. И тѣ биха могли да се избѣгнатъ при единъ сериозенъ и систематиченъ контролъ. Случая, напр., съ Арсенала. При единъ сериозенъ и постояненъ контролъ можеше ли да не се забележи, че тамъ, където се изработватъ взривни материали, преди всичко е необходимо да има парно отопление? Можеше ли да не се забележи, че е вредно стоенето на желѣзнитѣ решетки на прозорцитѣ? Очевидно, станалото нещастие въ голѣма степенъ е резултатъ на недостатъченъ контролъ отъ страна на инспекцията на труда. Явно е сѣщо, че злополуката въ Твърдица е резултатъ на небрежностъ, на липса на контролъ, защото тя се дължи на спирането на вентилаторитѣ, вследствие на което се е набралъ отровенъ газъ. Ако имаше единъ постояненъ, систематиченъ контролъ можеше ли да не се забележи състоянието на парнитѣ котли въ Сливенъ, което, ако бѣ забелязано, би могла да се отстрани и можеше да не стане злополуката?

Отпуснати пенсии, въ връзка съ тия злополуки, споредъ доклада на самото бюро на труда, презъ 1926 г. има на 150 души, отъ които на повече отъ половината дадено е месечно по 100—150—300 л. — пенсии, които, очевидно, не сѣ достатѣчни нито за хлѣбъ.

Дадена е помощъ на безработни презъ 1927 г. 622.153 л. — една очевидно смѣшна сума при съществуващата безработица. Съ две окръжни фактически министерството унищожи подпомагането на безработнитѣ. Въ едното отъ тѣхъ се казва, че се лишаватъ отъ подпомагане ония работници, чиято безработица се смѣта за сезонна — а тя

обхваща грамадното число от безработни, каквито са строителните работници и тюнорработниците — а с другото окръжно се лишават от помощ при безработица ония, които не са масово уволнени; това значи, че се лишават от помощ всички работници в занаятчийските предприятия, където никога няма да се случи масово уволнение. Нищожните получавани помощи за болест и безработица са свързани с толкова трудности и формалности, че често работникът трябва повече да изгуби, отколкото ще вземе, поради което често пъти работниците се отказват от помощта. Тия дни имах случай да се срещна с един мой роднина, работник, дошел ми на гости от Тръвна, който ми разправи, че от две години имал да получава помощ за болест и винаги инспекцията му отказва да му я изплати по липса на пари.

Трудовата статистика е непълна, осакатена и тенденциозна в полза на господарите. Така в отчета на бюрото се засягат 156 хиляди работници, когато у нас работниците не са по-малко от 500 хиляди души.

С. Мошанов (д. сг): Касае се за работниците в индустриалните предприятия, насърчавани от закона.

Х. Калайджиев (раб): За трудовите условия имамъ налице извадки от докладите на някои инспектори по труда. В някои от тях се казва: (Чете) „Плювалници нямало в 2.406 заведения с 16.397 работници. Кубатурата на работилниците била достатъчна в 1.391 заведения с 48.040 работници, сносна в 1.178 заведения с 19.451 работници и недостатъчна в 699 заведения с 1.776 работници. Провътриването и светлината били почти в същата пропорция“. Друг инспектор по труда разправя: „Плювалници имало само в 9.175 работилници, а в 13.284 нямало“. Старозагорският окръжен инспектор по труда казва: „В всички работни помещения: индустриални, занаятчийски, търговски и други хигиената почти е занемарена. Дори дете има възможност да се спазва редовно и постоянно, и там се констатира груби нарушения“. Врачанският окръжен инспектор по труда казва: „В по-голямата част заведенията нямат нито достатъчна квадратура, нито кубатура...“

Министър Ц. Бобошевски: За кои заведения, занаятчийски ли?

Х. Калайджиев (раб): Общо казано.

Министър Ц. Бобошевски: А, прескачаш!

Х. Калайджиев (раб): (Продължава да чете) „Вентилатори, места за почивка и за хранене — това е рядкост. Липсват плювалници“. Кюстендилският окръжен инспектор по труда казва: „На повечето занаятчийски заведения работните помещения не са достатъчно годни“ и т. н.

Жените, които масово са нахлули в производството и които се предпочитат, защото се плащат по-евтино, не са никак покровителствувани. Деца под законната възраст има не малко особено в текстилната и захарната индустрии.

Малкото работници, при масовата туберкулоза, които се добирват да отидат на курорт за сметка на фонда „Обществени осигуровки“, трябва да отидат на свои средства и да получат от инспекцията следующото се след завръщането, при които условия рядко работник може да отиде на курорт за сметка на фонда, защото няма на разположение предварително необходимата сума, па и тези 70 л. дневно, които се дават, са свършено недостатъчни за целта.

Контрактите за задължителна работа няколко години, каквито практикуват фабриките „Текстиль“ и „Платно“, изравняват тия работници с китайските кули.

Въведено е също така в маса предприятия неплащането години наред под предлог „учение на занаят“.

Средната заплата на работника е 50 л., която едвам достига за квартира, хляб и фасул може-би.

Заедно с тия тежки условия, г. г. народни представители, въ които е поставено да живеят работническото днес, повече от всяко друга у нас борбата на работническото е обявена за претъпяване и бунт.

Мошанов (д. сг): По ваша вина.

Н. Кемилев (д. сг): Това е една комунистическа нахална лъжа. Аз бих искал да зная дали на вашата съветска Русия има толкова грижи за работниците, колкото има у нас.

Х. Калайджиев (раб): Г. Кемилев! При всяка стачка полицията е на разположение на господарите и гони работниците. Всяка стачка се смята от властта за престъпление, за начало на революция и властта се намесва в полза на господарите.

С. Мошанов (д. сг): И в съветска Русия се смята за престъпление.

Х. Калайджиев (раб): Професионалните организации, г. г. народни представители, на частното наемничество, каквито днес са независимите професионални съюзи, са подложени на един режим на преследване и тормоз, който фактически им отнема правото на съществуване.

Министър Ц. Бобошевски: В Русия освен държавния вестник четат ли друг вестник?

Х. Калайджиев (раб): В тоя момент в повечето градове в страната клубовете им са затворени.

С. Мошанов (д. сг): По ваша мина.

Х. Калайджиев (раб): Има конфискация на вестници, конфискация на позиви, даже конфискация на окръжни — едно постоянно явление.

Министър Ц. Бобошевски: Като ги пращате по казармите.

Х. Калайджиев (раб): Не е вярно. Професионалните съюзи не се занимават с тая работа.

Министър Ц. Бобошевски: Как не е вярно?

Х. Калайджиев (раб): От друга страна, г. г. народни представители, преследват се, бият се нечовешки работниците — какъвто един случай има сега — само защото принадлежали към комунистическата партия, на която би трябвало да се даде право на легално съществуване, защото тя е съществувала винаги досега у нас, пък съществува и в толкова страни в света, навсякъде, освен в открито фашистките страни.

В предложения бюджетпроект, г. г. народни представители, въ защита на труда нищо не се дава. Преди всичко самата сума, която е предвидена, е абсолютно нищожна и едва достатъчна за самото бюро на труда. Цялата тая политика, г. г. народни представители, която се изразява според мене в безразборната и безмилостна експлоатация на хората на труда и насилие над работниците и тяхното движение, за препривчане пътя на борбата им за сносни условия и пълното освобождение на труда от игото на капитала, не може да носи друго име, освен фашизъм.

От името на Работническата партия и работническото, което ме е избрало, предявяваме, въ връзка с тоя бюджет на Министерството на търговията и труда, следните искания:

Да се предвидят суми за изплащане дълът на държавата към фонда „Обществени осигуровки“.

С. Мошанов (д. сг): Това е право.

Х. Калайджиев (раб): ... и освобождаването на работниците от вноски.

Министър Ц. Бобошевски: Никъде го няма това.

Х. Калайджиев (раб): Предвиждане достатъчни суми за издръжка на безработните.

С. Мошанов (д. сг): Според закона.

Х. Калайджиев (раб): Отпускане суми на независимите работнически професионални съюзи, на които да се възложи грижата за трудова статистика (Смехът всрещ сговористите), които са единствени в състояние да я направят. Право е на работническото да иска това. Насилието над работниците не им отнема правото да търсят своите права.

Министър Ц. Бобошевски: 100 хиляди манлихерки и 50 хиляди картечници доставиха.

Х. Калайджиев (раб): Изборен инспекторат, какъвто се предвижда в самия закон, от самите работници и плащане не от фонда, а от държавата.

С. Мошанов (д. сг): Широките го унищожиха.

П. Анастасов (с. д): Кого сме унищожили?

С. Мошанов (д. сг): Изборният инспекторат.

П. Анастасов (с. д): Не е вярно.

Х. Калайджиев (раб): Строго спазване на закона за 8-часовия работен ден и на закона за хигиената на труда.

С. Савов (д. сг): И правене манифестации всеки ден!

Х. Калайджиев (раб): Свобода на работниците за организация и борба.

Г-да! Вие съ насмъшка посрещате тия искания, по работниците, които измират от задушливи газове, от експлозии, които тънат в мизерия, които безмилостно се преследват, знаят много добре, че вие, които ги държите в това нечовешко положение, мъчно ще се съгласите да удовлетворите тия им искания.

Т. Кожухаров (д. сг): Малко по-добре сж от работниците в Совдепията.

Х. Калайджиев (раб): Тъ знаят, че придобивките, които работничеството може да добие, могат да бъдат само резултат на тяхната борба, както винаги сж били резултат на такава.

Затова работниците се сплотяват в своите организации и в своя противофашистки комитет, създаден напоследък за борба, за подобрене условията на своя труд, на своя живот, за борба против фашистката политика на църлата буржоазия и водачите на дребната буржоазия, за пълното освобождение на труда от капитала и за създаване на работническо-селско правителство, единствено в състояние да създаде условия на труда, напълно благоприятни за работничеството.

С. Мошанов (д. сг): Стара песен на нов глас, ама гласът много пресипналь.

Ц. Цветков (д. сг): Нищо ново не е научилъ.

П. Анастасов (с. д): А вие нищо старо не сте забравили.

С. Мошанов (д. сг): А бе, Петре, ти не бѣше, когато казаха, че държат отговорни за всичко измѣната на социалпредателитѣ.

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Александър Радолов.

А. Радолов (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Министерството на търговията се явява като изразител на голѣмата, на общата политика на правителството, защото то е, което ще трѣбва въ края на краищата да доведе до единъ stabilitet на нашитѣ общи финанси, които зависят отъ вноса и износа на страната. Търговският баланс на всѣка една страна е отъ голѣмо значение за нейното развитие, за нейното процътяване. Когато този баланс е активенъ, безспорно е, че това се явява едно отъ условията за доброто положение на страната; когато той е пасивенъ, това се явява като единъ дефектъ, който дефектъ често пък може да доведе до лоши последици за цѣль народъ, защото пасивнитѣ бюджети или пасивнитѣ баланси въ края на краищата ще трѣбва да се екилибриратъ въ всеки. Азъ не зная, дали отъ 1923 г. насамъ правителството на Сговора може да се похвали съ единъ активенъ балансъ.

Министър Ц. Бобошевски: Въ ваше време, въ 1922 г., вие имате единъ търговски балансъ съ 300.000.000 л. дефицитъ.

А. Радолов (з. в): Въ 1922 г. ние имаме, вѣрно е, единъ активенъ балансъ съ около 290.000.000 л.

Министър Ц. Бобошевски: Вземете сборника на Дирекцията на статистиката и ще видите, че въ 1922 г. вие сте имали единъ пасивенъ търговски балансъ съ 292.000.000 л. дефицитъ. (Къмъ единъ разсѣленъ) Донесете ми сборника, за да го изоблича веднага.

А. Радолов (з. в): Миналата година ние завършихме съ единъ пасивенъ търговски балансъ около 700.000.000 л., тази година завършваме съ 830.000.000 л. и по-нататък изглежда, че ние ще вървимъ въ същата пропорция. Коя е причината? Безспорно общата стопанска политика, която правителството води и общата политика, която пъкъ, отъ друга страна, Министерството на търговията провежда за цѣлата страна. Защото ще трѣбва да се признае, че въ много случаи пасивността на баланса се явява като резултатъ и отъ недостатъчния износъ, отъ загубени пазари — случаятъ съ тютюнитѣ — отъ недостатъчната организираност на износа на нашитѣ произведения. Това се отразява не само зле върху общото финансово положение, но казвамъ, отразява се зле и върху самитѣ стопанства, върху самото производство въ нашата страна.

Става въпросъ за създаване на стопански съветъ. Действително, това е единъ голѣмъ въпросъ, който подлежи на обмисляне, но въ всѣки случай, ако единъ денъ се създаде такъвъ, той ще трѣбва да бѣде стопански съветъ активенъ, съветъ, който да действа, да работи, не обаче бюрократиченъ, който само да стои и да обременява нашия бюджетъ. Ако вземемъ да се вгледаме и въ една частъ отъ вноса, който се прави въ нашата страна, ще видимъ, че много предмети се внасятъ безъ да има какъто и да е нужда въ страната. Обърнете внимание на мелничарството у насъ. Всѣка година се внасятъ сума инсталации и въ края на краищата ние имаме въ всѣко едно село по две, по три мелници, които не вършатъ почти никаква работа и които само обременяватъ своитѣ стопани, не, ами ги опроставятъ.

Д. Даскалов (з. в): И си продаватъ нивитѣ, за да ги изплащатъ.

А. Радолов (з. в): Продаватъ си нивитѣ, продаватъ всичко, какъто иматъ, само да могатъ да ги запазятъ, но въ края на краищата не успѣватъ, защото въ село, където би могла да върве една мелница, има две или три, а често пѣти и повече. Това се отразява зле върху стопанитѣ, отразява се същевременно зле и върху самата страна, защото, за да се внесатъ тѣзи машини, безспорно, ще трѣбва да се изнесатъ пари, ще трѣбва да се изнесе злато.

Мнозина въ последно време се възхищаватъ отъ много трактори, които се въвеждатъ въ нашето селско стопанство. Но ако ние се вгледаме въ живота на тия стопани, които сж се снабдили съ трактори, ние ще видимъ, че малцина могатъ да издържатъ тия трактори; по-голѣмата частъ отъ тия стопани ставатъ жертва на желанието си да използватъ модернитѣ срдства, за да повдигнатъ своето стопанство, а същевременно — да могатъ да спечелятъ и отъ експлоатацията на тия трактори.

Ще видите същото нѣщо и въ други области. Внасятъ се всевъзможни машини, внасятъ се въ голѣмо количество, нашитѣ стопани се обременяватъ и впоследствие единъ по единъ падатъ подъ тежкото бремене, което сж поели въ желанието си да издигнатъ стопанството си и да допринесатъ нѣщо за себе си отъ доставката на тѣзи машини. Азъ не казвамъ, че ние ще трѣбва да подхванемъ една кампания противъ въвеждането на машини у насъ, на тракторното дѣло, на вършачкитѣ и т. н. — не; но ще трѣбва едно урегулиране, ще трѣбва всичко това да се нареди по такъвъ начинъ, че нашето стопанство, вмѣсто да изнемогава, да се възползува отъ тия придобивки на науката и на индустрията.

Г. Ангелов (д. сг): Чрезъ приказки най-лесно става тая работа.

А. Радолов (з. в): Мнозина стопани страдатъ само заради това, защото машиниститѣ, които работятъ съ тия машини, сж недостатъчно подготвени. Има курсове, има училища, които сж подъ ведомството на Министерството на търговията обаче младитѣ машинисти се явяватъ въ практиката твърде малко подготвени и, благодарение на това, много отъ стопанитѣ се опроставятъ; презъ работния сезонъ, когато се развали машината, стопанинътъ не е въ състояние да продължи работата си, машината остава въ бездействие и той пакъ остава само да изплаща задълженията, които е направилъ срещу нея.

Ето защо промишленото образование, което е доста развито, ще трябва да се развие още повече. Нашата страна, която искаме да я поставим в реда на издигнатите страни в производствено отношение, в същност стои още доста много назад; и затова ще трябва да работим по-усилено в областта на промишленото образование, за да го засилим, та, вмъсто да създаваме само интеллигентен пролетариат, вмъсто да създаваме само учители, за които нъма мѣсто, или да създаваме други съ произволителна професия, да се създават работници, които, влагайки своя труд в занятията, в промишлеността, да бждат полезни не само на себе си, но и на страната.

Курсът на професионалното образование трябва да се удължи. Сега засега у нас, след две години преподаване по теорията и една година практика, се издава майсторско свидетелство и този, който го получава, излиза като голѣм майстор. В края на краищата явяват се много майстори, обаче неподготвени, недостатъчно запознати съ своята работа и неможещи да отговарят на голѣмите нужди на страната. Ще трябва, значи, в тази област Министерството на търговията да се загрижи и да бжде по-взискателно към учениците, като курсът се удължи още съ една или две години — както е в Германия, Австрия и другаде — за да не излизат от нашите училища хора неразбиращи достатъчно от практическата си работа, а да бждат действителни майстори. Това се явява като една абсолютна необходимост.

Нашата индустрия е също слаба, въпреки жертвите, които се правят от държавата за нея. В нѣкои отношения дори тя се явява почти в зачатъчно състояние. Така, напр., металната индустрия е твърде слабо развита и затова ние сме длъжни да доставяме отвън всички метални произведения, а това, безспорно, се явява като един голѣм дефект. Фондът за стопанското повдигане на страната при Министерството на търговията, който възлиза вече на 75 милиона лева, би трябвало да се използва. В тази област държавата би трябвало сама да даде насърчение не, но да организира металното производство в нашата страна, за да може след това частната инициатива и частният капитал да се заеме съ това производство, та да се запълни една празнота в нашия общостопански живот. Мината „Лакавица“, която държавата има от 40 години, си седи все в същото положение.

Министър Ц. Бобошевски: Не е вѣрно. 1.000 тона сме извадили вече оловни и сребърни материали.

А. Радолов (з. в): Извадили сте, обаче това е твърде малко в сравнение съ онова, което би трябвало да се извади.

Министър Ц. Бобошевски: Ти, когато си бил министър, какво си направил? Азъ това съм направил — 1.000 тона.

А. Радолов (з. в): Вие държите управлението от 6 години насам и трябваше в туй отношение да създадете много повече. Да ми говорите, че сте извадили от тази мина 1.000 тона руда — това е съвършено недостатъчно в сравнение съ онова, което би трябвало да се вади. И не само в тази област, но и в всички други области ще трябва да се работи по-усилено.

Министър Ц. Бобошевски: Ние открихме сол. Ние ще открием и петрол.

А. Радолов (з. в): Открихме, каже, сол! Откриването на солта е работа, която отдавна се е започнала. При Продажия имаше една инсталация за производство на сол и работата бѣше започната още от тогава.

Министър Ц. Бобошевски: Вѣтър!

А. Радолов (з. в): И сега „Солъ открита!“ Кажете какво е направено, какво е създадено.

Д. Даскалов (з. в): Тя бѣше открита в земледѣлско време.

Нѣкой отъ сговористите: Вашиятъ синдикатъ всичко е развалял.

А. Радолов (з. в): Не е важно да се говори само, че това сме открили — онова сме видѣли. Открито и видено има, обаче направеното се явява твърде малко, не само

за да задоволи нуждите на страната, но и за да може единъ министър да се похвали съ нѣкакъв активъ.

За работническото, което е в индустрията, действително се проявява стремеж да бжде поставено при подобри условия. Твърде много се говори на тая тема. Преди да започна да говоря, обаче, мене ми се предаде едно писмо за фабриката „Текстиль“.

С. Савов (д. сг): Остави го, бе джанъм!

А. Радолов (з. в): Повече от 100 бащи се оплакватъ.

С. Савов (д. сг): Анонимно е това.

А. Радолов (з. в): Не е анонимно, то е съ подписите на бащите.

С. Савов (д. сг): Нѣма подписи. Какво разправяш!

А. Радолов (з. в): Съ подписите на бащите.

С. Савов (д. сг): Подписът на адвоката, който ги скубе.

А. Радолов (з. в): Повече от 100 души сж се подписали и се оплакватъ.

Нѣкой отъ сговористите: Печатно ли е това писмо?

А. Радолов (з. в): Да.

Т. Ерменков (д. сг): А-ха! Разбрахме.

А. Радолов (з. в): Г. министърътъ казва: азъ съмъ направилъ всичко възможно, щото рекрутирането на работници в бжде да не става по същата тая система, както е било досега. Не зная дали той е направилъ нѣщо в туй отношение, или пъкъ голѣмият шумъ, който се вдигна около тая фабрика, или около „благодетелството“ на тия фабриканти, накара тия последните да промѣнятъ начина на подбирането и приемането на работниците. Защото, следъ като се направи такъв голѣм въпросъ отъ всички групи тукъ, отъ цѣлия Парламентъ, не ще има вече бащи, които да се закачатъ на вѣдичите на агентите на тази фабрика и тогава тя сама по себе си, вследствие на голѣмата критика, ще бжде принудена, както и е принудена, да смѣни системата за рекрутиране на своите работници. Въ всеки случай, пакъ трябва да се взематъ най-ефикасни мѣрки за защита на работническото, както тамъ, така и навсякъде, защото вѣрно е, че това работническо също съставлява гражданство на тая страна. Ние тукъ, хората отъ Парламента, сме длъжни да му помогнемъ въ рамките на възможността, в които се намира държавата и Парламентътъ.

Като едно отъ най-голѣмите богатства, които имаме въ страната, се явяватъ нашите минерални води. Прави се нѣщо за тяхъ, но въ нѣкои отношения — много късно. За Овчата-купель едва сега — едва на шестата година — се предвиждатъ кредити, когато въ продължение на цѣлото това време капиталътъ, който е вложенъ тамъ около 15—20 милиона лева, стои неизползуванъ, стои в едно положение да се разрушава.

Г. Ангелов (д. сг): Бабалѣкътъ на Райко Даскаловъ ималъ много мѣста тамъ.

А. Радолов (з. в): Тая минерална баня трябваше отдавна да се обзаведе и да се постави подъ една рационална експлоатация. Тя е една отъ най-лѣчебните. И отъ тамъ самата минерална вода носи името си „Овча-купель“, защото мнозина сж намирали спасението си тамъ, а днесъ тая вода се намира само въ две малки басейнчета. Това продължава вече 6 години, а трябваше — както казахъ, и както имаше възможност да се направи това — да бжде обзаведена тази баня още въ първата година и днесъ да дава и тя приходи на държавата тъй, както даватъ приходи всичките бани.

Хисарските бани също трябваше да бждатъ поставени на по-добри начала, трябваше по-добре да се организиратъ, защото и тези бани сж едни отъ най-лѣчебните.

Г. Т. Дананлов (д. сг): Ако много говорите за „Овчата-купель“, ще гласуваме противъ кредита!

Ц. Стоянчевъ (з. в): Вие ли не ще гласувате? Искате, значи, да изкупите мѣстата, че тогава!

А. Радоловъ (з. в): Г. Данаиловъ говори...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Някога не сте ходили въ тази баня „Овча-купелъ“, за да видите, какво представлява тя, за да узнаете, колко пари сѣ изхарчени и че тава-нитѣ се стигатъ съ рѣцѣ, и тогава да се убедите, че това е една побъркана постройка, една побъркана работа — паметникъ на едно архитектурно невежество въ България.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Тия архитекти и досега сѣ на служба нали?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Може водата да бѣде най-лѣковита, но така е, както ви казахъ.

А. Радоловъ (з. в): Тази баня не е доизкарана споредъ първия планъ, както е самиятъ планъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това нѣкъ е друга грѣшка.

А. Радоловъ (з. в): Въ всѣки случай, тази грѣшка не е наша. Банята трѣбваше да се изкара по оня планъ, който бѣше създаденъ първоначално. Ако ние правимъ известна критика, то е затова, че навремето тя не се изкара и че кредититѣ, които сега се даватъ за нейното обзавеждане, се явяватъ твърде късно.

Р. Василевъ (д. сг): По-добре късно, отколкото никога.

А. Радоловъ (з. в): Банята трѣбваше да бѣде досега при-ходоносна, а не само да представлява отъ себе си една страда, която стои неизползувана и времето я разрушава.

Г. Данаиловъ казва: „Вие не сте ходили тамъ“. Слава Богу, и азъ навремето, при самата постройка, съмъ се грижилъ и съмъ направилъ онова, което е било въз-можно, за да може построяването да стане по-бързо.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Щомъ я познавате, отгово-рете, откъде ще взематъ хората сладка вода за пиене.

Д. Ивановъ (з. в): Има чешма.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Абсолютно нищо нѣма. Докато рѣката течеше въ изобилие, можеше да се направи кла-денецъ, но понеже сега водата е погълната отъ Софий-ския водопроводъ, ще трѣбва да се намѣри подпочвена вода, а за това ще трѣбва да се харчатъ нови милиони.

А. Радоловъ (з. в): Азъ не мога да разбера защо г. Да-наиловъ прави тази, ако мога да се изразя така, съвър-шено неумѣстна обструкция, защото оня, който ще отиде тамъ, пие преди всичко минерална вода, която се явява лѣковита, и затова нѣма смисълъ да говоримъ, че не могло да се докара сладка вода и че за това трѣбвало да се харчатъ милиони. Тази баня съставлява едно богатство на страната и туй богатство трѣбваше да се постави на рационални начала, да се експлоатира, за да даде своитѣ приходи.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съгласенъ съмъ, но въ единъ скромнъ размѣръ, напр., единъ евтинъ басейнъ, но не една голѣма, богата постройка, която не отговаря на нуждитѣ.

А. Радоловъ (з. в): Нѣма смисълъ да се приказва по-на-татък и, както казахъ, не мога да разбера, защо Вие се явявате да правите тази съвършено неумѣстна обструкция.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Вие сте по-младъ и който жи-вѣе, ще види, че водата нѣма да може да напълни двата басейна. Грѣшка е била направена поради голѣмия мас-шабъ, въ който постройката е била захваната.

А. Радоловъ (з. в): Въ всѣки случай, измѣрено е било на-времето и е билъ направенъ единъ голѣмъ басейнъ, който ее намира надъ самата баня, и ако сте го видѣли, ще раз-берете, че водата въ него е достатъчна, за да може презъ цѣлото време да се поддържа достатъчно количество вода въ вътрешнитѣ басейни.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Двама басейна не могатъ да се напълнятъ. А има слънчева баня, която е изложена на северъ!

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): Ако отидете въ Бършецъ, ще видите, че построеното по стопански начинъ презъ друж-башкия режимъ казино сега е на срутване — като памет-никъ на едно глупаво управление.

А. Радоловъ (з. в): То е строено отъ наши архитекти и инженери, които сѣ дали планъ и които сѣ искали да го направятъ по типа на западноевропейскитѣ бани. Ксито сѣ ходили тамъ, знайтъ ги какви сѣ. Така че, и тукъ би трѣбвало да се сърдимъ преди всичко на тѣхъ. Ако нѣ-къде при постройките, правени по стопански начинъ, има известни неуспѣхи, нека се сърдимъ пакъ на инженеритѣ, на заведующитѣ постройкитѣ, задето не сѣ могли да да-датъ онова, което е трѣбвало да дадатъ като граждани на тая страна, задето, сѣ се отнасяли недобросвѣстно спрямо дълга си и не сѣ изпълнили назначението си. Нѣма смисълъ да критикуваме когато и да бѣде другъ.

Но особено за Солудервентскитѣ бани е направено много малко, или почти нищо не е направено, когато тѣ се явяватъ като единъ отъ най-добритѣ не само въ нашата страна, но и въ цѣлия свѣтъ. Не е направено тамъ и едно достатъчно изследване на самата вода, за да могатъ да се лѣкуватъ тамъ ония лица, на които най-добре би подходило. Защото, ако банитѣ биха били обзаведени, ако се направи една голѣма по-стройка, да може да бѣде поставена на рационални на-чала експлоатацията на банитѣ, тогава ще има тамъ и лѣкари, както при всѣка една баня, и всѣки боленъ би се съветвалъ предварително съ тѣхъ, какъ въобще трѣбва да се лѣкува и колко продължително трѣбва да стои въ водата, защото Солудервентскитѣ бани въ нѣкон случаи се явяватъ и твърде вредни съ своята голѣма радиоактив-ностъ. Тѣ сѣ трети по радиоактивностъ въ свѣта, но сѣ първи въ цѣлия свѣтъ по насищане на самитѣ пари съ радиева еманация и достигатъ до 1.800 кюри въ паритѣ. Водата сега има около 500—550 кюри, когато най-добритѣ въ свѣта радиоактивни бани достигатъ коло 850—900 кюри въ водата и наситени съ пари до 1.300 кюри. Ние имаме, значи, една първостепенна минерална вода. И навремето ние смѣтахме да направимъ едно първостепенно курортно мѣсто тамъ. Проектираше се да се отчуждатъ мѣстата въ единъ диаметъръ отъ 3 км., да станатъ залесявания, да се направятъ постройките и пр. Тогава нѣмаше да има нужда отъ голѣми реклами затуй, защото отъ тамъ минава и експресътъ, отъ тамъ минава и конвенционалниятъ влакъ, а добре обзаведенитѣ бани привличатъ око на всѣки чужденецъ. Малкитѣ реклами, които биха били дадени, щѣха да бѣдатъ достатъчни, за да могатъ да се привлѣ-катъ западноевропейски богаташи, да се привлѣкатъ хора отъ другитѣ страни и да стане. Солудервентската баня една отъ най-добритѣ, една отъ най-реномиранитѣ не само въ България, но и въ цѣлия свѣтъ. Обаче днесъ ние виж-даме, че нѣма никакви постройките. Освенъ това, всички частни мѣста наоколо се явяватъ вече застроени съ къ-шурки, вили ужъ, постройките безъ планъ, безъ форма и сега не може да се постигне оная голѣма целъ, която ние навремето бѣхме си поставили или, за да се постигне днесъ, би трѣбвало да се харчатъ много и много милиони, което не е въ интересъ на държавата. Но необходимо е часъ по-скоро да се направи една модерна и хубава по-стройка и тия бани да се поставятъ на своята висота, за да могатъ да станатъ действително единъ центъръ, къ-дето да се привлѣче не само българското гражданство, но да се привлѣче и западноевропейското гражданство.

Относно минитѣ сѣщо мога да кажа, че не е нап-равенъ голѣмъ прогресъ, не е създадено онова, което можеше да се създаде въ единъ такъвъ дълъгъ периодъ. Мината Перникъ презъ наше време гонѣше да достигне производство 1.000.000 тона въглища годишно.

Министъръ Ц. Бобошевски: Съ 8.000 работници. А сега производството е 1.200.000 тона съ 4.000 работници.

А. Радоловъ (з. в): Презъ 1928 г. производството на минъ Перникъ е било едва 1.188.000 тона, отъ които 1.024.000 тона продадени, а останалото е непродадено, когато презъ наше време не само че не оставаше непродаденъ единъ тонъ въглища, ами производството се явя-ваше далечъ недостатъчно за нуждитѣ на индустрията и на частнитѣ стопанства. Тогава се змисляше постройката на една втора желѣзопѣтна линия, защото съ една линия не можеше да се превозва произведеното количество въглища, а тѣй сѣщо и исканото количество въглища отъ разнитѣ краища на нашата страна. Този планъ почти бѣше на реализиране. Не само бѣше обмислена построй-

ката на втората линия, но всичко бѣше готово да се реализира. Но по-нататък планът си остана въ същото положение, въ което ние го оставихме тогава. Може би причината за това е обстоятелството, че не може да се намири достатъчен пласментъ на тия въглища, а от друга страна, поради тяхното запалително качество, тѣ се явяватъ негодни да се оставятъ открито на въздуха и да се складираватъ на голѣми количества. Това е единъ недостатъкъ. Но би могло — а трѣбва въ туй отношение да се работи — това производство да се увеличи, за да намалимъ цената на въглищата, която днесъ се явява сравнително висока. Костуемата стойностъ е около 200 л. кръгло, а продажната стойностъ се явява между 450—500 л. тонъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И 600 л.

А. Радоловъ (з. в): Говори ни се, че мината Перникъ има тая година една печалба отъ 170.000.000 л. Добра печалба е. Обаче ще трѣбва да обърнемъ внимание и на друго едно обстоятелство. Ние не трѣбва да се ръководимъ само отъ голѣмата печалба, а ще трѣбва да увеличимъ производството, да намѣримъ и по-голѣмъ пласментъ на въглищата, за да намалимъ и тяхната цена. Тая печалба, която е реализирана, е добра, тя е въ интересъ на държавата, тя е въ интересъ и на Административния съветъ, членоветѣ на който за нѣкакви — споредъ моитѣ сведения, и споредъ както съобщиха и вестниците — 17 или 18 заседания, получава въ 122.000 л. тантиеми. Туй е добре за тяхъ, но нека да се обърне внимание, казвамъ и на другото обстоятелство, нека да се създадатъ условия за увеличаване на производството. Ако ние можемъ отъ 1.100.000 тона производство да го увеличимъ на 2, 2 и половина, 3 или повече милиона тона, бихме могли да намалимъ цената на въглищата.

Министъръ Ц. Бобошевски: Бошъ лафъ! А какъ ще се изнесатъ?

А. Радоловъ (з. в): Г. министре! Това не е бошъ лафъ. Питате: съ какво ще ги изнесемъ? Ето, тамъ е въпросътъ. Азъ ви казахъ, че въ 1922 и 1923 г. се обмисляше въпросътъ да се създаде втора линия отъ Перникъ до София, и да се разширятъ известни гари, за да може превозването на въглищата да стане по-свободно. Ние възнамѣрявахме да правимъ това съ огледъ на едно много по-голѣмо производство, отколкото туй, за което азъ ви говоря. Защото мината „Перникъ“, съставя едно грамадно богатство. Но това богатство, лежащо въ земята, оставено заровено, ще бѣде мъртво богатство. Ние трѣбва да го използваме. А ще го използваме тогава, когато го извадимъ отъ земята и му намѣримъ пазари, когато го пласираме. Ето това е, което трѣбва да се направи. Вие се ограничавате съ една голѣма цена на въглищата; вие искате да създадете голѣми печалби за държавата; вие искате да създадете голѣми тнтиеми за Административния съветъ; вие искате да създадете едни условия, които не даватъ възможностъ, щото тази цена да се намали.

Министъръ Ц. Бобошевски: Има хора, които желаятъ да служатъ безъ пари, но после ще задигнатъ милиони.

А. Радоловъ (з. в): Ще трѣбва да се направи всичко възможно, действайки въ две насоки — защото може да се работи въ две насоки. Въ областта на механизирание производството нищо не е направено. Казва се, че съ подковнитѣ машини не можело да се работи, не можело да се действа. Може да се действа, и съ тяхъ може да се спести трудътъ на работника съ 60—70%. И днесъ, когато вие правите една голѣма електрическа инсталация за произвеждане на електрическа енергия отъ 10 хиляди конски сили тогазъ, когато мината „Перникъ“, има нужда само отъ кръгло 2.000 конски сили енергия, защо ще ви бѣде това електричество, когато, отъ друга страна, тукъ имате белгийската компания, която произвежда едно голѣмо количество електрическа енергия, и която задоволява всички индустриални и освѣтителни нужди на гр. София и, доколкото е могла, въ околноститѣ на София? Освѣтъ това, дружество „Орионъ“ е наближило чакъ до София.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ние ще имаме киловатъ-часъ по 50 ст., а тѣ го даватъ 3 л.

А. Радоловъ (з. в): И тепърва вие ще дойдете да търсите пласментъ на тази електрическа енергия. Тя би могла да се употреби и за подковнитѣ машини. И когато се механизира работата, ние ще имаме каменнитѣ въглища на една по-ниска цена. Още навремето ние доставихме 30 подковни машини, за да се направятъ опити и да се създадатъ условия постепенно да се замѣни ржничиятъ трудъ съ механическия трудъ. Но и въ тази областъ почти нищо не, но нищо не е направено отъ ваша страна. (Възражения отъ сговориститѣ)

И заради това, когато държавата желае твърде много да печели, отъ една страна, и, отъ друга страна, когато вие не механизирате труда на работника, безспорно е, че ще имате една костуема цена доста скѣпа, и нашитѣ мини не ще могатъ да отговорятъ на голѣмитѣ, на въпийущитѣ нужди отъ въглища, каквито има въ нашата страна.

Ние говоримъ твърде много, че ще трѣбва нашитѣ гори да бѣдатъ запазени; ние говоримъ твърде много, че нашитѣ пернишки въглища ще трѣбва да отидатъ не само въ всѣки градъ, но и въ всѣко село. Но когато пернишкитѣ въглища отиватъ въ известни краища по 700—800 л. тонътъ, недейте иска да се замѣнятъ дървата като горивенъ материалъ съ каменни въглища. Това е невъзможно. И държавата ще трѣбва да направи жертви, и всички ще трѣбва да направимъ жертви, но ще трѣбва да се увеличи и производството, не, както казахъ, на милионъ и сто хиляди тона, на два милиона тона, но на петъ милиона тона.

Министъръ Ц. Бобошевски: На 6, 7, 8 милиона тона!

Отъ сговориститѣ: На 10 милиона тона! (Оживление)

А. Радоловъ (з. в): Да, може да се увеличи. Васъ ви се вижда смѣшно, васъ ви се вижда невъзможно. Но съ персонала, който имаше въ мината „Перникъ“, съ инженеритѣ ръководители на мината, правѣха се планове за едно голѣмо производство на 10, на 12 милиона тона годишно. Разберете я тази работа. Затуй ние искаме да се построи една двойна желѣзнопътна линия отъ Перникъ до София. (Пререкания между К. Николовъ и Д. Ивановъ) Обаче всичко това за васъ се явява като невъзможно, като басня. Безспорно е, хора, които не желаятъ да вникнатъ въ самата работа, хора, които не желаятъ да се запознаятъ съ условията, които съществуватъ тамъ, хора, които не искатъ да се запознаятъ съ голѣмитѣ нужди въ нашата държава, . . .

Отъ сговориститѣ: Ей-й-й!

А. Радоловъ (з. в): . . . безспорно е, казвамъ, че тѣ ще поглеждатъ така повърхностно на този въпросъ. Но разберете едно: или вие ще трѣбва да се съобразявате съ нуждитѣ на държавата, или, ако не можете да се съобразявате съ тѣзи нужди, тогава дайте мѣсто на други, които биха могли да направятъ това нѣщо.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

П. Анастасовъ (с. д): Тая дума не думай! Всичко друго може — това не може!

А. Радоловъ (з. в): Това е вашъ дългъ. Защото разберете едно: за българския народъ, за българската държава горитѣ се явяватъ една необходимостъ, и вие сте длъжни да направите всичко възможно за тяхното запазване. Когато имате всичката възможностъ и не правите нищо, вие се явявате да опѣвате нашия стопански животъ. А ония, които спѣватъ нашия стопански животъ, тѣ нѣматъ право да говорятъ, че искали били да бѣдатъ подпомогнати, за да се изведѣла страната до едно по-добро положение.

Д. Витановъ (д. сг): Презъ ваше време най-много гори се опустошиха. Не се ли срамувате?

А. Малиновъ (з. в): Не е вѣрно.

Д. Даскаловъ (з. в): Презъ наше време горитѣ бѣха запазени.

А. Радолов (з. в): Говори се въ последно време за създаването на една брикетна инсталация. Много късно. Върно е, че тамъ горятъ много въглища — дребнитъ въглища, които оставатъ, не могатъ да се употребятъ и изгарятъ сами по себе си. И може би съ брикетната инсталация ще се спестяватъ годишно около 100 тона въглища. Но тъй както е поставена цѣлата работа, пакъ има единъ голѣмъ недостатъкъ. Ако вземемъ да донасяме отвънъ смола за брикетиране пернишкитъ въглища, въ такъвъ случай коштуемата имъ цена нѣма да бѣде по-долу отъ 400—500 л. тонътъ.

С. Мошанов (д. сг): Съ плонка не може.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ако направишъ износъ — лошо, ако не направишъ — пакъ лошо. Значи ти си противъ брикетната инсталация? Да се отбележи това!

А. Радолов (з. в): Недейте бърза да ме пресичате. Азъ не съмъ противъ брикетната инсталация, обаче съмъ за другъ единъ начинъ на действие. Ще трѣбва Министерството на търговията да насочи своето внимание за добиване на нужната смола въ нашата страна. Ние имаме битуминозни шисти; ние имаме и каменни въглища; даже каменнитъ въглища отъ Маришкия басейнъ, чрезъ дестилране, биха могли да ни доведатъ до той резултатъ — да добиваме достатъчно смола, необходима за нуждитъ на мината „Перникъ“ и да не изнасяме пари за доставка на смола отъ вънъ. Брикетната инсталация, колкото се явява необходима за мината „Перникъ“, толкова повече се явява необходима за мината „Марица“, защото каменнитъ въглища отъ мината „Марица“ сѣ почти неупотрѣбляеми, поради тѣхната слаба калоричностъ и поради тѣхната голѣма влага. Още навремето ние замисляхме, и въпросътъ почти бѣше уреденъ, да се създаде една брикетна инсталация въ мината „Марица“ съ производство около 1.000 тона брикети. Каквото сме направили ние, това е; вие нѣщо повече не сте създали. (Възречения отъ сговориститъ) Защото онова, което е създадено въ мината „Марица“, механическата майстерска, механическата пекарна, подкопнитъ машини, сепарационнитъ инсталации, багеритъ — всичко това е създадено въ наше време. Какво сте направили вие? Разширихте само електрическата централа, която нѣкога се правѣше съ огледъ да се добиватъ 2.000 конски сили електрическа енергия, а сега е направена за 10 хиляди конски сили, и освенъ постройката на жилищни здания, които се построяваха и по-рано, нищо повече отъ това не сте направили. Съ какво друго модернизиране бихте могли да се похвалите? Съ абсолютно никакво. Азъ ви казвамъ, че въпросътъ за построяване на една брикетна инсталация въ мина „Перникъ“ и на една брикетна инсталация въ мина „Марица“ бѣше проученъ и се отиваше къмъ неговото реализиране, защото, казахъ, това е една абсолютна необходимостъ. Ако евентуално така или иначе ние бихме били отръзани отъ мина „Перникъ“, не дай, Боже, цѣлата ни индустрия и всички инсталации, които сѣ пригодни за употребяване на каменни въглища, ще увиснатъ на въздуха. А мина „Марица“ се явява една отъ най-добритъ, отъ най-богатитъ, отъ най-лесно експлоатуемитъ мини у насъ, и би трѣбвало да се създаде при нея една брикетна инсталация, за да може да се използватъ тия каменни въглища. Брикетна инсталация е необходима при мина „Перникъ“ още повече и поради това, че пернишкитъ въглища, както казахъ, не могатъ да седятъ дълго време на въздуха отъ само себе си се запалватъ, а брикетиранитъ въглища не се запалватъ. Брикетната инсталация именно се явява една необходимостъ, която да намали загубитъ отъ това отрицателно качество на пернишкитъ въглища. Тази инсталация, казахъ, трѣбва да се направи, но не знамъ доколко е проученъ въпросътъ.

А за фонда за стопанското повдигане на страната, който се образува отъ печалбитъ, които се реализиратъ отъ мина „Перникъ“, трѣбваше да се създаде законъ, споредъ който сумитъ да се употребяватъ. Фондътъ е доста много нарасналъ и би могълъ да се употребѣи. Една брикетна инсталация на насъ навремето щѣше да ни коштува около 40 милиона лева — да коштува сега 50, да коштува 60 милиона лева, пакъ трѣбва да се ддатъ, защото това е една абсолютна необходимостъ за страната.

Когато и въглищата отъ Маришкия басейнъ ще могатъ да се направятъ годни за употребление, ще можемъ да увеличимъ горивния материалъ не само въ градоветъ, но и въ селата, където въглищата се много малко употребяватъ. По такъвъ начинъ ще можемъ да запазимъ на-

шитѣ гори, защото тѣ сѣ необходими за нашето производство и въобще за нашата страна. И дългъ е на Министерството на търговията да положи всички усилия, щото каменнитъ въглища по възможностъ да станатъ поевтини, да се уредятъ и превознитъ срѣдства въ държавата и да се направятъ складове, където е необходимо, за да не се случва това, на което бѣхме свидетели тази зима: когато се потърсѣха каменни въглища, въ складовѣтъ нѣмаше.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ако това бѣше върно, 30 интерпелации щѣхте да направите. Имаше въглища.

П. Анастасов (с. д): Хората купуваха по 4-5 кгр.

А. Радолов (з. в): Би трѣбвало да имаме достатъчно складове въ цѣлата страна, за да не се явява такъвъ недоимъкъ. Днесъ другиятъ горивенъ материалъ е много по-евтинъ отъ каменнитъ въглища, а трѣбва въ недалечно бъдеще да стане тъкмо обратното, и нашитъ гори да служатъ за прѣката си цѣль — за подпомагане на нашето стопанство. По такъвъ начинъ ще се изпълни единъ голѣмъ дългъ, който е дългъ не само на въѣко едно правителство, но и на цѣлия Парламентъ. Ако дългътъ ни да засилимъ страната въ производствено, въ стопанско и въ земеделско отношение не би могълъ да бѣде считанъ за най-голѣмия, то едвали би могълъ да се намери другъ дългъ, който да се сравни съ него. (Ржкоплѣскания отъ земеделцитъ)

Председателствуващъ В. Димчев: Има думата народниятъ представителъ г. Стоименъ Савовъ.

С. Савов (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не на менъ се пада да говоря по бюджетопроекта на Министерството на търговията, промишлеността и труда, но излѣзохъ на трибуната; защото, очаквайки отъ тази страна (Сочи лѣвицата) да се бутне на мѣстото, което засѣга земеделското производство и земеделското население, не се каза дума по това. Едни се увлѣкоха въ съвсемъ други посоки.

Излизамъ тукъ (Сочи трибуната), за да изкажа едно съжаление, защото на менъ ми се вижда, че всички оратори, които излѣзоха да говорятъ било при общитъ дебати по бюджетопроекта, било по отделнитъ бюджетопроекти, се хлъзгатъ на леда въ Борисовата градина. Азъ си спомнямъ онѣзи мирни и спокойни години, когато г. министъръ Рашко Маджаровъ бѣше председателъ на бюджетарната комисиия преди 20 години и когато се спечели една голѣма придобивка за Парламента, особено за бюджетитъ. До 1908 г. бюджетитъ се разглеждаха само отъ бюджетарната комисиия, състояща се отъ 15 члена. Въ 1908 г. се спечели голѣмата придобивка — забележете това — щото отъ въѣка комисиия да се делегиратъ въ помощъ на бюджетарната комисиия по още трима души, която прибавка имаме и днесъ. Но азъ ще кажа, че въпроситъ по бюджета трѣбва да се разглеждатъ въ комисиията, и само тамъ. Всичко друго е безсмислица, всичко друго е да правимъ обструкция на отделнитъ министри.

Нѣкой отъ лѣвицата: Какво да правимъ тогава?

С. Савов (д. сг): При общитъ дебати ораторитъ трѣбва да излизатъ и да даватъ напѣтствия, какво трѣбва да направи бюджетарната комисиия, състояща се отъ 45 члена.

Министъръ Ц. Бобошевски: Отъ 52.

С. Савов (д. сг): Та тя е ядката на Парламента. Днесъ българскитъ Парламентъ не е като преди 20—30 години, когато председателятъ бѣше дѣдо Анто отъ Скраверна, неграмотенъ, нито пъкъ дѣдо Кознички, баша на нашия другаръ сега. Въ Парламента днесъ има 145 души съ висше образование. И когато всички комисиии прашатъ свои делегати въ бюджетарната комисиия, прашатъ ги въ ядката на Парламента. Но за голѣмо съжаление, ще кажа азъ, тази ядка не постоянствува и не изпълнява своя дългъ — извинете, ако казвамъ тази голѣма дума. Тя е машината, фабриката за изработването на бюджетитъ. Тамъ трѣбва да се изнасятъ всички мнения, да се предлагатъ нуждитъ поправки и да се правятъ измѣнения на законитъ, които сѣ изживѣли времето си.

Единъ примѣръ. Тукъ е г. проф. Данаиловъ. Той е авторътъ на закона за мѣрките и теглилките.

П. Анастасовъ (с. д.): Ти цитирашъ само демократъ. Цитирай и народнякъ.

С. Савовъ (д. сг): Мълчи бе, тенеке! (Смѣхъ)

П. Анастасовъ (с. д.): Ти да не обиждашъ!

Председателстващъ В. Димчевъ: Моля, г. Анастасовъ, не прекъсвайте.

П. Анастасовъ (с. д.): Брада царска, глава воденичарска!

К. Куневъ (д. сг): Търкулнала се тенджерата — намѣрила си капъка!

С. Савовъ (д. сг): Въ бюджетопроекта е предвидена една сума за издръжка на провѣрителитѣ-контролѣори по мѣрките и теглилките. Съ този законъ преди 20 години се целѣше да се гарантира правилно мѣрене на произведенията, които се изнасятъ на износнитѣ пунктове. Но тогава не се събташе, че тъй ще се разваля свѣтътъ, както въ днешно време. Ние създадохме законъ за мѣрките и теглилките, за да нѣма злоупотребления, за да има контролъ, но вмѣсто да се постигне целта, която се преследваше съ него, той се превърна въ законъ, който има за целъ само да дѣмгосва, да служи за събиране на глоби.

Д. Гичевъ (з. в): Теглилките ги има, но мѣрките ги нѣма.

С. Савовъ (д. сг): Мълчи бе, ти трѣбваше да кажешъ това, а не азъ да го казвамъ. Ама ти само съ конспирации се занимавашъ и искашъ да събаряшъ трибуната. Тая трибуна ти не е дадена, за да говоришъ глупости. Слушай какво ти казвамъ.

Азъ моля г. проф. Данаиловъ, председателъ сега на бюджетарната комисия, моля и г. Стойчо Мошановъ, младия, енергичния, бѣдещия министъръ на България, ... (Смѣхъ всрѣдъ земеделците)

С. Мошановъ (д. сг): Оставете шегитѣ настрана.

С. Савовъ (д. сг): Съ достойнство го кандидатирамъ за министъръ. Азъ моля двамата наедно съ г. министра на търговията да измѣнятъ закона за мѣрките и теглилките, защото ставаме смѣшни. Сумитѣ, които се даватъ за бюротъ по мѣрките и теглилките, сѣ недостатъчни, за да може да се приложи законътъ и да се отърватъ отъ похитителство нашитѣ производители, особено когато изнасятъ земеделскитѣ си продукти на износнитѣ пунктове. Нека и г. министърътъ на земледѣлието, който се стреми да подобри земеделското производство, си вземе бележка отъ това, което казвамъ. Досега като депутатъ най-много оплаквания азъ съмъ получилъ отъ земеделци-производители, че неправилно имъ се мѣрятъ произведенията, цвекло, зърнени храни и пр., на износнитѣ пунктове. У насъ житната търговия не е урегулирана. Г. Януловъ говори за стопанския съветъ. Ами по-голямъ стопански съветъ отъ Народното събрание може ли да има? Стопански съветъ, който нѣма право да налага санкции, какво може да направи? Стопански съветъ е Народното събрание, защото, като гласува единъ законъ, предвижда и санкции за ония, които не го спазватъ или не го прилагатъ.

Азъ се качихъ на тая трибуна специално да кажа тия нѣколко думи по закона за мѣрките и теглилките и да изтъкна необходимостта той да се преработи и да се нагоди споредъ нуждитѣ на днешното време. Чиновниците, натоварени съ прилагането на този законъ, сѣ недостатъчни и нека г. докладчикътъ си вземе бележка. Има всичко 74 чиновници въ окръжнитѣ бюра, плюсъ 7 души въ централното управление, ставатъ 81.

Д. Гичевъ (з. в): Кѣде? Въ теглилките ли?

С. Савовъ (д. сг): Има 16 началници на бюрата, на които се предвиждатъ безотчетни пари по 7.200 л. годишно или по 600 л. месечно. Това не е достатъчно, г-да. Кой е този, който ще напусне града и ще отиде да оби-

коли поне околийскитѣ центрове или голѣмитѣ населени пунктове, когато за това ще получи само 20 л. платни и дневни, а той трѣбва и да преспи, и да се нахрани? За 20 л. никой не отива. Понеже тукъ е г. министърътъ на желѣзницитѣ, ползувамъ се отъ случая да направя единъ апелъ къмъ него — сега да се връща бюджетопроектътъ въ комисията не може и не бива — поне на тѣзи провѣрители за презъ сезона, когато се изнасятъ земеделскитѣ продукти, отъ 1 августъ до 1 априлъ, да имъ се дадатъ безплатни билети за пътуване въ района на тѣхнитѣ окръжни бюра.

Д. Гичевъ (з. в): Какви билети, за автомобили ли?

С. Савовъ (д. сг): За желѣзницитѣ. Ние депутатитѣ изтъркахме канаетата по вагонитѣ, безъ да знаемъ защо ги триемъ, а тѣзи хора ще вършатъ своята служба. Иначе не се постига целта.

Азъ попитахъ г. докладчика и той бѣше любезенъ да ми каже, откъде се плащатъ инспекторитѣ по труда. Азъ тукъ нѣма да се оплаквамъ. Напротивъ, азъ очаквахъ отъ менъ да се сплачатъ, но досега нито г. министърътъ на търговията, нито който да е отъ вестницитѣ писа за това. То бѣше на 22 т. м. по времето, когато гласувахме кредитъ за подпомагане пострадалитѣ отъ катастрофата въ Арсенала. Часттъ бѣше 9 и половина, когато азъ напуснахъ Камарата. Отивахъ да се храня въ гостилницата. Срещу музея гледамъ единъ господинъ натиска здраво една желѣзна врата и иска да влѣзе. Отвѣтре двама разсилни въ форма му се молятъ и му казватъ: „Господине! Късно е, не можете да влѣзете тукъ по това време“. Но този господинъ продължаваше да натиска вратата и да казва: „Азъ ще влѣза“. Азъ се спрѣхъ и попитахъ този господинъ: какво искашъ, г-не, защо настоявашъ непремѣнно да влѣзешъ тукъ? Каза ми: „Азъ съмъ инспекторъ по труда“. — Я да видя какъвъ инспекторъ си? — „Ами Вие какъвъ сте?“ Казвамъ му: азъ съмъ народенъ представителъ.

Д. Гичевъ (з. в): Отъ болшинството.

С. Савовъ (д. сг): Този господинъ извади легитимацията си и се легитимира. Тогава азъ му казахъ: а бе като си инспекторъ, това не значи, че можешъ да влизашъ така лесно въ всѣко заведение и въ всѣка къща, когато си щешъ, ела съ менъ да отидемъ да извикаме градоначалника да ти даде съдействие. Отде знаешъ, че тукъ нѣма да срещнешъ куршумъ още повече, че това е банка. Отначало азъ не знаехъ, че въ това здание се помещавала Франко-белгийската банка. Като го поканихъ да поискаме съдействието на градоначалника, той се изгуби. Докато ние се разправяхме, около насъ се събра една тълпа, каквато въ София много лесно се събира, и почнаха едни да казватъ, че ималъ право, други, че нѣмалъ право. Намѣси се и г. Таско Стоялковъ.

С. Мошановъ (д. сг): А защо е искалъ да влѣзне, знаете ли?

С. Савовъ (д. сг): Сигурно, защото заплатата му е много малка.

С. Мошановъ (д. сг): Напротивъ, по него време банкитѣ сключватъ баланситѣ и обикновено използватъ труда на чиновницитѣ и ношемъ, а не имъ плащатъ. Инспекторътъ е искалъ именно това да констатира.

С. Савовъ (д. сг): Но така ли трѣбва да иска да влѣзе? Ние знаемъ още отъ деца, че никой не може да влѣзе въ банка или въ жилище, безъ да е придруженъ отъ агентъ на полицията или мѣстната властъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ама това е обществено заведение, не е жилище.

С. Савовъ (д. сг): Ние скоро бѣхме свидетели на това, какъ се влиза въ чуждо жилище. „Прокуроръ съмъ“, казатъ, ама като мечка го утрѣпха съ карабината. Инспекторътъ, когато ще отива да прави ревизия, трѣбва да поиска съдействието на агентъ отъ общината и на единъ човѣкъ отъ полицията. Безъ той да се придружава отъ тѣхъ, не може никъде да влиза. Ами ние сме свидетели всѣки денъ какъ се обиратъ банки. Ето, и оня денъ пишатъ за единъ, който отъ името на Вътрешната македонска организация

изнудвал хората и отъ кого взелъ 20 хиляди, отъ кого 30 хиляди лева. Новиятъ свѣтъ не е като онзи който бѣше преди.

Д. Гичевъ (з. в): Ти трѣбва да си акционеръ въ Франко-белжъ.

С. Савовъ (д. сг): Мълчи бе, тенеке.

Д. Гичевъ (з. в): Ти забрави да извикашъ „да живѣе Сговора“.

С. Савовъ (д. сг): Сговорътъ не ще да се занимава съ такива тенекеята като тебе.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Т. Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Търговията и промишлеността сж ония важни фактори, отъ които въ голѣма степенъ зависи благосъстоянието на единъ народъ. Историята не е престанала да ни учи, че въ миналото всички ония народи, които сж имали добре организирана търговия и промишленостъ, сж народи, които сж процъвтѣвали най-много, сж народи, които сж укрепвали най-много и сж управлявали най-много. Англия, Америка, Япония и всички културни страни днесъ дължатъ своята сила и мощъ сжщо така на добре уредената и голѣмата си търговия. Безспорно е, че и ние, като народъ, ще трѣбва да вървимъ по стѣпките на тия напреднали държави. За съжаление, обаче, търговията у насъ отъ нѣколко години насамъ е въ постояненъ упадѣкъ. Това се забелязва отъ всички, това се чувствава най-много отъ търговските сѣди, които сж повикани и нагърбени съ тая голѣма роль, да сътрудничатъ за материалното заздравяване на страната. Доказателство за това сж следните нѣколко факти. Събралъ съмъ сведения за София и околията, отъ които се вижда, че презъ миналата година сж постигнали 38,000 изпълнителни дѣла, че при V нотариусъ сж постигнали 20 милиона лева само отъ такси по изпълнителни листове. Това е единъ белегъ, който ни показва, че голѣма частъ отъ нашия народъ, безъ разлика на съсловия, върви къмъ обедняване, къмъ осиромашяване.

С. Савовъ (д. сг): И ти го видѣ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Причините за упадѣка на нашата търговия сж много. Една отъ главните причини сж голѣмитъ наши данѣци. При невъзможностъ да засилимъ доходите отъ държавните стопанства, ние сме принудени да посрѣщаме разходите изключително съ данѣци. Втората причина е слабата консомация на нашия селянинъ и гражданинъ. Това се чувствава и забелязва непрекъснато отъ редъ години насамъ. Това показва, че и селяни, и граждани вървятъ къмъ обедняване. Друга причина е липсата на евтинъ кредитъ. Особено откакъ Народната банка стана изключително емисионенъ институтъ, кредитъ търговскиятъ свѣтъ почти не получава отъ банката, защото тя престана да дава заеми, преустанови всичките специални смѣтки съ гаранция на две лица. Сега банката сконтира въ органичено число полици, но само на онѣзи търговци, които се ползватъ съ кредитъ въ частните банкови учреждения. По тоя начинъ, особено търговското съсловие — подчертавамъ това — е лишено отъ кредитъ. Истина е, че има много частни банки, които сж готови да даватъ кредитъ, обаче кредитътъ въ тия банки е винаги по-скѣпъ, а при днешната голѣма конкуренция невъзможно е да се търгува съ скѣпъ кредитъ.

Друга една причина, която не е отъ малко значение, е общото посѣжване на живота вследствие увеличаването коефициента, по който се плащатъ вносите мита. Знаете, че миналата година стана едно увеличение на коефициента отъ 15 на 20, а въ сжщностъ е 24% съ общинската връхнина. Естествено, това посѣжпнява всичките продукти и произведения. По тоя начинъ, безъ да се е увеличилъ доходътъ на нашия народъ и на консоматора, увеличава се съ единъ извънредно голѣмъ процентъ цената на тия артикули, които сж една необходимостъ за всѣко семейство. Това се отразява естествено на консомацията.

Друга не по-малко важна причина е голѣмата фаворизация на чужденците за смѣтка на българския търговецъ. Г. г. народни представители! Азъ нѣма защо да ви изброявамъ тукъ факти. Достатъчно е да се спра за една минута само върху търговетъ, произведени напо-

следѣкъ въ Министерството на земледѣлието, за доставка на орѣдия и машини, необходими за нашето земледѣлие, за да видите, че действително българскиятъ производителъ, българскиятъ фабрикантъ, и българскиятъ търговецъ е пренебрегнатъ за смѣтка на чужденците. Първите поемни условия, изработени за тия доставки, не допушаха участие на българските индустриалци, колкото и малко да сж тѣ. Това налага притежателите на метални фабрики да образуватъ своя съюзъ и тоя последниятъ, отъ основаването му досега, е въ непрекъсната борба съ органите на това министерство и съ органите на Земледѣлската банка, за да може да прокара известни искания, отъ които въ голѣма степенъ зависи процъвтѣването и засилването на металната индустрия, а отъ друга страна се създава поминѣкъ на маса работници и на самите индустриалци. Всички съзнаватъ, че тая наша индустрия, както е сега, не е въ положение да удовлетвори ония голѣми нужди, които има държавата ни. Обаче тая наша индустрия има възможностъ да достави всички инвентаръ, който е нуженъ за нашето земледѣлие, само че по-бавно. Съ туй бързана да се правятъ доставки за голѣмо количество материали, азъ ви увѣрявамъ, че ползата нѣма да бѣде голѣма нито за народното стопанство, нито за самото земледѣлие. Следователно, ако политиката на Министерството на земледѣлието се координира съ политиката, която преследва металниятъ индустриаленъ съюзъ, да се поощрява и последователно увеличава нашата метална индустрия, азъ съмъ увѣренъ, че нуждата отъ машини за модернизирането на нашето земледѣлие ще бѣде задоволена. Въ първите си искания тоя индустриаленъ съюзъ не е билъ удовлетворенъ. Защо не е билъ удовлетворенъ, азъ не зная, г. министърътъ може би ще обясни. Дълженъ съмъ, обаче, да обърна вниманието на г. министра на търговията, като патронъ на промишлеността и търговията у насъ, че той не бива да стои съ скръстени ръце и равнодушенъ, когато се отказва да се предвидятъ въ поемните условия клаузи, които да фаворизиратъ, както повелява законътъ, нашата индустрия, нашите производители. Благодарение на втори и трети искания на тоя индустриаленъ съюзъ, министерството се е съгласило да направи едно измѣнение въ поемните условия, въ смисълъ да бѣдатъ доставени само 1,500 брани отъ нашите индустриалци, а останалите 3,500 брани и 4,000 култиватори да се доставятъ отъ чужденци, когато поне тия орѣдия има всичката възможностъ да бѣдатъ фабрикувани отъ нашите индустриалци по този начинъ да се даде поминѣкъ на маса работници и да се засили нашата метална индустрия.

Министъръ Д. Христовъ: Когато лансирате тая работа, защо не съберете точни сведения отъ „Търговско промишленъ гласъ“? Само 500 култиватори имаше да достави на 15 февруарий фабриката „Зимница“ въ Русе, но не ги достави.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Предъ мене е изложението на този съюзъ.

Министъръ Д. Христовъ: На Провадийската фабрика сжщо е възложена доставка. Образуванъ билъ индустриаленъ съюзъ, за да наложи своите искания — приказки!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ говоря това, което съмъ почерпилъ отъ докладите на тоя индустриаленъ съюзъ.

Министъръ Д. Христовъ: Значи, самиятъ съюзъ не осведомява добре своите членове.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Никакъ не вървамъ това.

Министъръ Д. Христовъ: Какъ не вървашъ! Вземете бележка отъ това, което Ви казвамъ въ тоя моментъ: единъ месецъ следъ минаването на срока не сж предадени 500 култиватори отъ фабриката „Зимница“, въ Русе. Опровергамъ Ви.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ говоря факти. Азъ говоря за това, което сте доставяли есенъта, а какво сте доставяли тая пролѣтъ, азъ за него не говоря. Азъ говоря за миналата пролѣтъ, когато гласувахме да се закупятъ за 110,000,000 л. земледѣлски орѣдия и машини.

Министъръ Д. Христовъ: Защото нашата индустрия още не е приспособена да може да извършва такива доставки като тази за 110 милиона лева и затова отъ нея ще трѣбва

да купимъ само една частъ. Обаче и тамъ, гдето се възложи извършването на тая частъ отъ доставката, още не сж релизирали доставката.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ сжщо така признахъ, че нашата метална индустрия не е въ положение да задоволи голѣмитѣ нужди на министерството въ доставки на такива машини. Обаче, ако се координиратъ исканията на министерството — пакъ повтарямъ това — съ срѣдствата и възможноститѣ на нашата метална индустрия, като се даде едногодишенъ срокъ за доставка на тия машини, ще може да бждатъ задоволени тия нужди отъ нашия пазаръ, съ изключение, разбира се, на ония машини, които е невъзможно да бждатъ произведени у насъ. И азъ държа на това именно, че не е направено това координиране. И следъ двестри последователни наставления на този съюзъ, едва е било обърнато внимание на този въпросъ, като само 1500 брани сж били доставени отъ мѣстната индустрия, а доставката на всички други материали е била възложена на чужденци.

Министъръ Д. Христовъ: Затова, защото тѣ вземаха участие въ търга и дадохъ най-изгодни условия. Ако и нашитѣ индустриалци бѣха годни за такова едно производство и ако биха могли да се нагодятъ къмъ изискванията на министерството, можеха да взематъ 50% отъ цѣлата доставка. Преди видъ на това, че нашата индустрия се намира на една недостатъчна висота, още не е приспособена къмъ изискванията на модерната техника, тя не може и успѣшно да конкурира на западно-европейската. Да почакайтъ малко, да не бързатъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Нашъ дългъ — на Парламента, особено на управлението, което прави такива голѣми жертви за поощряване нашата индустрия — е да създадемъ условия за нейното правилно развиване, за да може последователно да крепне.

Министъръ Д. Христовъ: Ние ги създаваме, обаче тя самата не може да ги използва затова, защото има едно производство, което не си създава свой вътрешенъ пазаръ. Това не можете ли да разберете?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това именно ние не виждаме: да се създаватъ благоприятни условия, за да може тая наша индустрия да нагоди своето производство и да задоволи тия нужди.

Министъръ Д. Христовъ: Тая индустрия не съществува, тя сега се създава.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Не е само тази причината, за да върви нашата индустрия къмъ упадъкъ; има още много други такива. Азъ сжщо така мога да спомена за нѣкои отъ тѣхъ, защото тѣ сж станали вече система, защото тѣ продължаватъ да се ширятъ и, ако и занаяредъ не се взематъ мѣрки, за да бждатъ тѣ отстранени, ние рискуваме да вървимъ къмъ още по-голѣмъ, къмъ катастрофаленъ упадъкъ въ търговията и индустрията, въ стопанството изобщо.

Сжщо така една отъ причинитѣ за този упадъкъ е нередовниятъ транспортъ по желѣзницитѣ, особено презъ нѣкои сезони на усиленъ трафикъ. Когато се чувствува най-голѣма нужда отъ вагони — презъ есенния периодъ, когато предстои да се изнасятъ храни, грозде и други овощия — тогазъ, въ този именно моментъ, българската държава нѣма нито изобщо достатъчно вагони, нито пъкъ достатъчно здрави вагони, за да задоволи нуждитѣ на нашата търговия и по този начинъ въ този периодъ, когато износътъ е най-интензивенъ, да може нашиятъ активенъ търговски балансъ да бжде благоприятно повлиянъ. Това липсва, това го чувствува всѣки единъ отъ насъ. Напоследъкъ въ Кюстендилъ, по искане на Софийската търговско-индустриална камара, бѣ свикана една окръжна конференция, която да обмисли тоя именно голѣмъ въпросъ за транспорта и да подкани правителството да пригответи поне стотина вагона, които сж необходими за изнасяне нашитѣ овощия презъ този именно периодъ, когато се засилва нашиятъ трафикъ. Единъ делегатъ, пратенъ отъ страна на Дирекцията на желѣзницитѣ, заяви, че има вече пригответи такива 100 вагона. Цѣлата конференция гръмна отъ ръкоплѣскания, като мислѣше, че по този начинъ се задоволява една напѣтица, една голѣма нужда за нашата търговия. Какво излѣзе, обаче, въ сжщность? Никакви вагони не сж пригответи. И на поканитѣ въ това отношение, които напоследъкъ отправи Търговската

камара и постоянната комисия къмъ всички мѣродавни фактори както въ Кюстендилъ, така и въ София, Министерството на желѣзницитѣ недвусмислено заяви, че трѣбва търговцитѣ да внесатъ 500.000 л., за да могатъ да имъ се приготвятъ тия вагони отъ стари вагони. Това не е било никога у насъ: самитѣ търговци, които търгуватъ съ странство, да направятъ монополъ нуждитѣ тѣмъ вагони, съ които ще изнасятъ, като внесатъ своя данѣкъ и за направата на сжщитѣ. По този начинъ не само че се монополизира търговията отъ страна на ония, които иматъ срѣдства, иматъ пари, та да имъ се приготвятъ тия вагони и да могатъ да използватъ сезона, но по този начинъ се дава възможность именно на чужденцитѣ да използватъ така създаденото положение и да могатъ тѣ именно да бждатъ износители на всичкитѣ артикули съ сезоненъ износъ, защото тѣ сж готови да дадатъ тѣзи срѣдства. Азъ не искамъ да се спирамъ тукъ и да ви чета размѣнената по този случай кореспонденция между Търговската камара и Министерството на желѣзницитѣ, за да видите какъ се е развилъ този въпросъ и докъде е дошелъ. Искамъ, обаче, да обърна внимание на г. министра да погледне съ нуждната сериозность на тоя случай — че не е допустимо Дирекцията на желѣзницитѣ да се обръща къмъ самитѣ търговци и да иска отъ тѣхъ вноски, за да имъ пригответи вагони, отъ които тѣ иматъ нужда.

Ала не е само този фактъ, относно причинитѣ, които сплватъ нашата търговия, които допринасятъ за единъ неблагоприятенъ търговски балансъ. Другъ единъ подобенъ фактъ е случаятъ, когато търговцитѣ бѣха принудени да събиратъ помежду си помощи за направа на складове, въ които да се съхраняватъ колетитѣ при тукашната митница. Търговцитѣ бѣха принудени да внесатъ 400.000 л., необходими за направа на единъ подслонъ, та колетитѣ, които пристигатъ отъ странство, да не бждатъ изложени на вѣтъръ, на дъждъ и на други атмосферни влияния. По сжщия пътъ е трѣгнало и Министерството на желѣзницитѣ; и то сжщо така иска чрезъ лептата на търговцитѣ да прави своитѣ вагони. Тоя начинъ на постѣпване е опасенъ. Изтъквамъ ви го, защото и той е една отъ причинитѣ, щото нашата родна търговия да върви последователно къмъ упадъкъ.

Друга една причина за тоя упадъкъ сж високитѣ навлъ, високитѣ тарифи, които имаме по нашитѣ желѣзници. Азъ и миналата година, когато се разглеждаше бюджетътъ на желѣзницитѣ, заявихъ отъ тази трибуна, че ние имаме тарифи, които правятъ почти невъзможно внасянето материали отъ известни околии и окръжи въ други. Азъ ще ви посоча само единъ примѣръ въ туй отношение.

Тукъ е г. Клисурски, берковски народенъ представителъ, който миналата година даде едно изложение до Търговската камара. Тамъ той се оплаква, че въ тѣхната и съседнитѣ околии е абсолютно невъзможно да се експлоатиратъ горитѣ, които изобилствуватъ тамъ, и то, именно поради тия високи тарифи. Нѣщо повече, напоследъкъ, тукъ единъ господаринъ — нѣкой-си Круневъ, отъ Берковица — изнася единъ много характеренъ случай, върху който би трѣбвало да се спремъ. Той съобщава, че за превозъ на единъ 15-тоненъ вагонъ съ брашно отъ гара Червентъ-Брѣгъ до Берковица платилъ, заедно съ персоналитѣ и други добавки, 2.960 л. Сжщиятъ вагонъ е билъ обремененъ съ 47.000 л. рамбурсъ. Затова е заплатилъ допълнително 450 л. такса. Той казва: „Ако бѣхъ изпратилъ единъ специаленъ човѣкъ да занесе сумата до Червентъ-Брѣгъ, като му платя билета за отиване и връщане, щѣхъ да плата само около 220 л.; ако съ пощенски записъ бѣхъ превелъ сумата, щѣхъ да плата само 113 л.; ако преведѣхъ сумата чрезъ нѣкоя банка, щѣше да ми струва само 25 л.“. Когато държавата, която е повикана да сътрудничи, да поощрява търговията, за превода на този рамбурсъ отъ 47.000 л. взема 450 л., какъ може търговията да процвѣтава? Тия работи сж дребни на гледъ, но тѣ се повтарятъ всѣки денъ и добиватъ съ това особена важность, съ тѣхъ си служи всѣки търговецъ, защото все повече и повече се засилва търговията — всички стоки се изпращатъ съ рамбурсъ и тия такси, тежки на всѣки търговецъ, естествено, сплватъ търговията, вмѣсто да я поощряватъ.

Но не сж само тия нагледъ дребни факти. Има още много такива, отъ които въ голѣма степенъ зависи дали нашата търговия ще бжде поставена при по-добри условия, за да може тя последователно да се развива, да крепне и да може да се балансира поне нашиятъ търговски балансъ, или тя ще върви по досегашния пътъ — всѣка година да приключва своитѣ баланси съ голѣми дефицити. Зашто отъ всички тия дребнотии въ голѣма степенъ зависи и голѣмиятъ въпросъ за уравнивяването на нашия търговски балансъ.

Отъ редъ години насамъ, съ много малки изключения, нашиятъ търговски балансъ — известно е на всички ви — приключва съ голѣми дефицити, винаги е въ пасивъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Само въ 1922 и 1927 г. има активъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Знамъ. Обаче презъ редъ години пасивътъ по нашия търговски балансъ възлиза на милиарди.

На какво се дължи това? Азъ казахъ — на малки нагледъ причини: на голѣмитъ увеличения на тарифитъ по желѣзницитъ, на спънкитъ, които се правятъ при даване на вагони, на липсата на вагони, на даването имъ въ не добро положение на търговцитъ, на липсата на специални вагони за износъ на овоция, на грозде и други артикули отъ първа необходимостъ, които презъ известенъ сезонъ иматъ силенъ трафикъ, но нѣма достатъчно здрави вагони или ги нѣма никакви и т. н. Естествено е, че всичко това се отразява на нашия износъ. И азъ съмъ увѣренъ, че, ако всички тия работи, г. г. народни представители, бѣха преодолѣни, нашиятъ търговски балансъ за миналата година не би се приключилъ съ пасивъ 813.000.000 л.; напротивъ, той щѣше да се приключи съ активъ.

Но не е само това. За това прѣчи и липсата на търговски договори съ нѣкои отъ нашитъ съседни страни. Азъ ще ви приведа тукъ една малка статистика. Ще направя едно малко сравнение между годинитъ 1910 г. и 1911, които бѣха мирни години, съ две години следъ войнитъ, 1927 и 1928 г., за да видите какъвъ е билъ нашиятъ износъ на източнитъ пазари, на които пазари всички държимъ, защото тѣ сѣ единственитъ дебушета, на които ние можемъ да изнасяме най-лесно нашитъ произведения и да конкурираме тия на другитъ страни. Отъ това сравнение, вие ще видите какъ се е движилъ нашиятъ вносъ и нашиятъ износъ.

Така, напр., отъ Турция презъ 1910 г. сме имали вносъ 99.239.330 килограма стоки, на стойностъ 21.024.305 златни лева. Презъ 1911 г. — 90.149.584 килограма, на стойностъ 15.986.158 златни лева. Нашиятъ износъ презъ тия години за Турция е билъ: за 1910 г. общо 164.120.856 килограма, на стойностъ 44.283.147 златни лева. Или обрѣната тая сума въ сегашенъ курсъ, въ сегашни левове, прави 1.200.641.000 л.

Какъвъ е билъ нашиятъ вносъ и износъ съ Турция презъ 1927 и 1928 г. Вносътъ презъ 1927 г. е билъ 6.674.335 килограма, на стойностъ 151.366.766 л. Въ 1928 г. сме имали общо вносъ 6.936.756 кгр. на сума 159.288.766 л.

Министъръ Ц. Бобошевски: Кажете каква територия имаше Турската империя тогава и каква има сега. Сега Турция се е заврѣла само въ Ангора, а едно време стигаше до Африка.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Стойността на тоя вносъ е била 159.288.766 л.

Нашиятъ износъ презъ 1927 г. въ Турция е билъ 21.136.100 килограма общо, на стойностъ 172.716.547 л. Срещу годинитъ 1910 и 1911, годинитъ 1927 и 1928 иматъ единъ минусъ въ нашия износъ отъ 1.000.000.000 л.

Макаръ че Турция, както забеляза г. министърътъ, сега не е вече съ оная територия, която имаше едно време, когато особено Тракия се ползуваше отъ нашитъ произведения, за кждето сж били насочени повече отъ нашитъ износни стоки, въпрѣки това Цариградъ бѣше тогава, пкъ си остава и сега, главенъ пазаръ на всички почти наши произведения и артикули. Днесъ всѣки отъ васъ знае, че тоя пазаръ за насъ е почти изгубенъ, но сс надѣваме, благодарение на търговския договоръ, който вече сключихме съ Турция, да може отново да се съживи тоя пазаръ, да постигнемъ отново онова количество въ износъ, което сме имали преди войната въ Турция. Дано всичко това бжде така, защото отъ всичко това ще спечели и нашето производство, ще спечели и нашата държава. Но съмнявамъ се, дали това ще може да се постигне при тия малки грижи, които се полагатъ отъ страна на отговорнитъ фактори.

Каква е нашата търговия съ Гърция? Отъ Гърция сме имали вносъ презъ 1910 г. 525.776 килограма, на стойностъ 420.775 л. Презъ 1911 г. сме имали вносъ 880.856 килограма, на стойностъ 487.640 л. Износътъ презъ 1910 г. е билъ 38.518.548 килограма, на стойностъ 6.339.642 л. Износътъ презъ 1911 г. е билъ 77.322.593 килограма, на стойностъ 12.649.696 л. Презъ 1927 г. вносътъ е билъ общо 3.438.030 килограма, на стойностъ 94.631.631 л. Презъ 1928 г. вносътъ е билъ общо 3.087.301 килограма, на стойностъ 78.338.980 л. Износътъ за Гърция презъ 1927 г. е билъ 85.443.195 килограма, на стойностъ 980.254.521 л.

Министъръ Ц. Бобошевски: Сега е спадналъ на 400.000.000 л.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Износътъ презъ 1928 г. е билъ 37.254.776 килограма, на стойностъ 501.899.083 л.

Ако се направи една рекапитулация, ще се види, че по отношение на Гърция нашиятъ износъ се е засилилъ презъ 1927 г., обаче презъ 1928 г. имаме едно чувствително спадане.

Министъръ Ц. Бобошевски: Разпространяваше се, че въ България върлувалъ шапъ и затова добитъкъ не можеше да се изнесе.

Г. Т. Поповъ (д. сг): На какво се дължи не знамъ, по на това чувствително спадане на нашия износъ, особено за Гърция, на който пазаръ ще трѣбва да държимъ, трѣбва да обрѣнемъ внимание, трѣбва да му се потърсятъ причинитъ, за да можемъ на време да ги отстранимъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Ами гръцкитъ ветеринарни власти обявиха, че въ България върлувалъ шапъ по добитъка и затова презъ тая година добитъкъ почти не сме изнесли въ Гърция. А тя бѣше една държава, която взимаше отъ насъ много крави, биволи и т. н.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Докато въ 1927 г. сме имали въ износа за Гърция, сравнено съ 1910 г. и 1911 г., единъ плюсъ съ 800.000.000 л., въ 1928 г. тоя плюсъ на нашия износъ за Гърция е намаленъ на 165.000.000 л. Азъ ви казвамъ, че ние особено ще трѣбва да държимъ на източнитъ пазари. И затуй бѣхъ длъженъ да приведа тая малка статистика, за да потърсимъ, кжде се коренятъ именно причинитъ и да се взематъ своевременно мѣрки да бждатъ отстранени тия причини.

Другъ единъ отъ източнитъ пазари, който представлява за насъ голѣмо значение, е Египетскиятъ пазаръ. И по отношение на него азъ ще направя сѣщо така едно малко сравнение.

За 1910 г. отъ Египетъ, ние сме имали вносъ 122.411 кгр., на стойностъ 29.081 л., а въ 1911 г. — 50.209 кгр., за 18.421 л. Износътъ за 1910 г. въ Египетъ е билъ 7.152.427 кгр., на стойностъ 1.540.344 златни лева, или обрѣнати въ сегашни лева — 41.580.000; въ 1911 г. — 20.629.049 кгр., на стойностъ 4.878.440 златни лева или обрѣнати въ сегашни наши лева — 131.706.000. Въ 1927 г. отъ Египетъ сме имали вносъ общо 997.701 кгр., на стойностъ 61.878.928 л., презъ 1928 г. нѣма статистика. Нашиятъ износъ за Египетъ презъ 1927 г. възлиза общо на 2.903.063 кгр., на стойностъ 67.481.340 л. Сравненъ този износъ съ износа презъ 1910/1911 г., ние сме въ единъ минусъ отъ 26 милиона лева. Износътъ ни за Египетъ въ 1928 г. е билъ общо 2.962.668 кгр., на стойностъ 89.629.007 л. — пакъ съ единъ минусъ отъ 42.000.000 л. въ сравнение съ това, което сме изнасяли въ Египетъ презъ 1910/1911 г.

Тая статистика за Египетъ е особено ценна, защото единъ отъ бждещитъ пазари на произведенията ни, особено на кашкавала, сиренето и тютюна, ще бжде египетскиятъ пазаръ. Ако ние следъ войнитъ сме намалили нашия износъ за Египетъ, за това трѣбва да има сѣщо така и други причини, които своевременно трѣбва да се потърсятъ и да се изкоренятъ, за да може този пазаръ последователно, макаръ и съ жертви отъ държавата, наново да го извоюваме за нашата търговия. Отъ сведенията, които имаме отъ нова година насамъ, се вижда, че въ Египетъ има едно голѣмо оживление за нашитъ произведения, че се изнася голѣмо количество тютюнъ; особено нашиятъ тютюнъ „Широкъ пасталъ“ намира голѣмъ приемъ въ Египетъ и вносътъ му отъ месецъ на месецъ се засилва. Добре е, г. министърътъ на търговията да проучи условията и да покани г. министра на външнитъ работи да открие едно наше търговско консулство въ Александрия.

Министъръ Ц. Бобошевски: Имаме.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Имаме консулъ, но не такъвъ, какъвто трѣбва да бжде.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Консулъ е Миланъ Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Не знамъ кой е, но азъ много рѣдко срѣщамъ да се даватъ информации отъ Александрия за нашитъ пазари въ Египетъ. Азъ следя рапортитъ на търговскитъ камари и много рѣдко е да намѣря рапортъ на консула отъ Александрия да информира нашитъ търговци. Търговцитъ събиратъ сведения по частни пѣтища, отъ частни

лица, когато назначението на такъв единъ консулт е да следи той самъ пазаритъ и да информира за състоянието имъ и за търсенето на стокитъ.

Г. г. народни представители! Азъ приведохъ тая статистика, за да подчертая голъмото значение на източнитъ пазари за нашето производство и за нашия износъ. Приведохъ ви данни и цифри, за да видите, че докато само въ Гърция нашиятъ износъ се е развивалъ благоприятно и е приключвалъ съ единъ плюсъ, съ единъ активъ, по отношение на другитъ държави — Турция, Египетъ — той сключва съ единъ голъмъ дефицитъ, и че ние отъ година на година губимъ тия пазари. Губимъ ги не само по ония причини, които изброихъ по-рано, губимъ ги и поради това, че...

Д. Ивановъ (з. в): Обяснете коя е причината да се изгубятъ тия пазари.

Председателятъ: Г. г. народни представители! Часътъ е 8. Които сжъ съгласни да се продължи заседанието, докато свърши речта си, г. Поповъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство.

Отъ земледѣлцитъ: Нѣма кворумъ.

С. Мошановъ (д. сг): Докато свърши г. Поповъ, а утре ще гласуваме.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Въ десетина минути азъ ще свърша. — Както казахъ, не сжъ само тия причини; има и редъ други причини, които зависятъ непосредствено отъ насъ. А тия причини сжъ: липса на търговски консулства, както ви казахъ, въ по-голѣмитъ градове на Гърция, пъкъ и въ нѣкои отъ градоветъ въ Турция, а сжъ и въ Египетъ. Не само Александрия, но и Кайро е единъ голѣмъ търговски центъръ, където единъ такъвъ нашъ търговски агентъ би оправдалъ напълно жертвитъ, които ще прави държавата за него, и би допринесълъ извънредно голѣма полза за развитието на нашата търговия и за нашия износъ. Такива представители и консулства ние нѣмаме. Даже въ ония държави, където ние имаме такива представители, тѣ не сжъ представители, назначени направо отъ тукъ, ами сжъ тамошни хора съ положение, които заематъ тая служба само заради титула, за да могатъ по-лесно да си прокарватъ своитъ гешефти и търговски операции, отколкото да вършатъ работата на държавата, чиито представители сжъ. Това е фактъ. Ние навсѣкжде назначаваме именно ония голѣми фирми, които смѣтаме, че ще могатъ да допринесатъ нѣщо полезно, за да поощрятъ нашия износъ — когато въ сжщностъ резултатитъ сжъ малки. Би трѣбвало да се замислимъ и да намѣримъ измежду нашата срѣда хора, да ги изпратимъ въ тия градове, за да се предадатъ изцѣло, съ всичката си компетентностъ и вещина на службата въ тия търговски консулства, а не да се назначаватъ хора, които ще използватъ тая служба само за лична полза, но не и да принесатъ нѣкаква полза на държавата. Самитъ секретари, които се назначаватъ при тия консулства, сжъ лица неподготвени за тая работа; въ повечето случаи сжъ лица, които продължаватъ своето образование; на нѣкой близъкъ роднина по тоя начинъ му се дава възможностъ да продължи образованието си, безъ да бжде въ тежестъ на своитъ родители. Това е фактъ, това е истина. Тия сжъ именно голѣмитъ причини, отъ които страда нашиятъ износъ на тия голѣми чужди пазари.

Наредъ съ тая служба, необходимо е сжъ така, да се създадатъ и рекламни магазини. Чуждиятъ свѣтъ не познава още нашитъ произведения, г-да!

С. Савовъ (д. сг): По-добре отъ насъ ги познаватъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Не ги познаватъ, г. Савовъ!

С. Савовъ (д. сг): Ти си въобразявашъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Не си въобразявамъ. — Азъ отъ примѣръ и практика знамъ, че чуждиятъ свѣтъ не познава много отъ нашитъ произведения; че, за да може тоя чуждъ свѣтъ да прецени по качество тия наши произведения, за да може да се заинтересува, ще трѣбва чрезъ тия рекламни магазини, чрезъ изложби, които периодически ние ще устройваме въ тия градове и паланки, непосредствено да влѣзе въ контактъ съ насъ и съ нашитъ произведения, да ги види и да го заинтересуватъ. Тогава ще видите, че резултатитъ нѣма да бждатъ такива, каквито сжъ сега.

Въ това отношение, въ тоя бюджетъ, който е сложенъ на разглеждане предъ насъ, почти нищо не се прави. За рекламни магазини Министерството на търговията, което

специално е повикано да поощрява, да подпомага нашата търговия, абсолютно нищо не е направило. Азъ вѣрвамъ, че съ едни малки кредити въ това отношение — всѣка година по 200 хиляди лева — ние ще можемъ въ продължение на 3 до 5 години, да създадемъ такива рекламни магазини поне въ ония центрове, които днесъ представляватъ голѣмъ интересъ за нашата износна търговия. Това нѣщо, обаче, въ бюджета не се вижда. Азъ апелирамъ да се предвиди въ бюджета за тая целъ такава една скромна сума, като се даде и известна помощъ и отъ самитъ търговски камари.

Г. г. народни представители! Отъ тая трибуна не единъ пътъ се е отпоявалъ укоръ и обвинение противъ търговския и противъ промишления свѣтъ у насъ. Не единъ пътъ тѣ сжъ илеймени като спекуланти. Азъ съмъ длъженъ отъ тукъ да заявя, че въ всички съсловия винаги е имало и ще има и спекуланти, и престошници; но между ония търговци сдружени, които иматъ редовно регистрирани фирми, между ония търговци, които се ползватъ съ авторитетъ и честь между търговския свѣтъ, не е имало спекуланти, особено днесъ, при днешнитъ условия. Ако веднага, непосредствено следъ войната, когато границитъ бѣха затворени, когато на пазара не се намираше стока, когато търсенията бѣха извънредно голѣми, когато една стока, следъ като излѣзѣше отъ производителя, преминаваше десетъ ръце, можеше да става дума за спекула и за спекуланти, днесъ, обаче, когато границитъ сжъ свободни, когато всички складове гъмжатъ отъ стоки, когато всѣки единъ предлага, а никой нѣма срѣдства, за да купува, да се обвиняватъ търговцитъ въ спекула — това значи да не се познава нашиятъ животъ, това значи да не се познава какво нѣщо е търговия у насъ. Азъ съмъ длъженъ да протестирамъ противъ това обвинение, че имало спекула и спекуланти, особено въ днешния моментъ.

Не мога, обаче, да не отдѣля две думи специално за мината „Перникъ“, не за да посочвамъ, че тамъ имало голѣми заплати или че производството било малко, а за да изтъкна, че въ мината има една лоша практика, осѣдена отъ голѣма частъ отъ търговското съсловие, при отпускането на въглища, особено презъ лютата зима, която преживѣхме напоследѣкъ. Еднакво като редовнитъ търговци се третираха и „търговцитъ“ въ кавички, ще кажа азъ, хора, които никога не сжъ се занимавали съ търговия на отоплителни материали, които никога не сжъ плащали данѣкъ за тая търговия, които никога не сжъ имали регистрирани фирми. А редовнитъ търговци, обременени съ данѣци, обременени съ наеми, следъ като сжъ внесли по 200 хиляди лева, които сжъ месеци сжъ лежали въ Народната банка безъ лихва, не сжъ били доволствуванни съ въглища. Защо и какъ става тая работа азъ не знамъ, нито искамъ да укоря и да виня нѣкого. Фактъ е, обаче, че следъ отговора, който даде управлението на мината въ вестникитъ, търговското съсловие излѣзе съ единъ протестъ да го опровергае и да настоя на своето, като поддържъ, че има фаворизирани на хора, които не се числятъ въ списѣцитъ на търговското сдружение и които търгуватъ съ отоплителни материали. Търговцитъ поддържатъ, че тия хора сжъ били фаворизирани, поддържатъ, че тѣ сами сжъ чакали често пѣти дори по 2 месеца да получатъ 2-3 вагона въглища, когато на другитъ сжъ изпращани редовно, всѣки день, по 5 вагона въглища.

С. Мошановъ (д. сг): Това не е възможно.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това е фактъ. Предъ менъ е и самиятъ протестъ на търговцитъ, но азъ не искамъ да ви го чета. Длъженъ съмъ да ви го изнеса, а ако желаете, можете да го проверите. По тоя начинъ у търговцитъ се създава помисълъ, че може да се фаворизиратъ такива именно търговци въ кавички, които никога не сжъ упражнявали тоя занаятъ, но които сжъ сигурно въ ортакѣкъ съ нѣкои близки хора въ мината, или пъкъ не знамъ какъ умѣятъ да се нагаждатъ, за да може на тѣхъ именно да се отпускатъ въглища, когато на редовнитъ търговци не се отпускатъ такива. Обвинението отъ страна на мината, че нѣкои търговци не били снабдени съ удобни складове, че не можели своевременно да си изписватъ въглища, е обвинение голословно, безосновно. Всички тия голѣми търговци, за които става дума и които сжъ организирани въ този съюзъ, въ дружество, иматъ и складове, иматъ и срѣдства, за да могатъ да внасятъ предварително въ Българската народна банка съ вносни листовѣ сумитъ, които сжъ необходими за тия въглища, обаче винаги тѣ сжъ били оставяни на заденъ планъ, винаги сжъ били заобикаляни, като въглищата сжъ били отпуснати на съвсемъ други лица.

Въ заключение, г-да, за да потвърдя моята мисъл, че търговията действително върви въ единъ последователенъ упадък, азъ съмъ длъженъ да опровергая и ония мисли, които въ своето експозе изтъкна г. министърътъ на финанситѣ — че търговското съсловие у насъ изобщо се намирало въ добро положение, за доказателство на което той ни посочи влоговетѣ въ Спестовната каса, отъ една страна, и, отъ друга страна, голѣмия нашъ вносъ.

Г. г. народни представители! Това споредъ менъ е едно голѣмо заблуждение. Спестовната каса има постъпления отъ тогава, откогато съветътъ при Народната банка намали лихвата на 5% за всички влогове. Тогава всички ония спестявания, които бѣха вложени въ Народната банка, се прехвърлиха въ частнитѣ банки и предимно — въ Спестовната каса. Защо? Защото на влоговетѣ въ Спестовната каса не може да посѣга сѣдната-изпълнителъ; сумитѣ, които се внасятъ тамъ, не плащатъ никакви данѣци и всѣки пътъ сѣ на разположението на клиента, кждето и да се намира той; вънъ отъ това тия влогове се ползуватъ отъ една добра лихва. На това именно се дължатъ тия влогове въ последно време, а не на туй, че нашитѣ търговци, че нашитѣ промишленници въобще, били въ добро положение. Второто съображение на г. министра на финанситѣ, за да твърди, че търговцитѣ сѣ били въ добро положение — а именно, цифритѣ на нашия вносъ — също така е голословно. Ако вземете, г-да, статистиката и видите кои предмети у насъ се внасятъ въ повече, вие ще се убедите, че се внася повече не онова, което се консумира непосредствено отъ населението, а онова, което се употребява въ земледѣлието, като земледѣлски машини и орждия или автомобили. Въобще онова, което служи като срдство за препитание на този народъ. Вносътъ на автомобилитѣ, напр., се увеличи на 208 милиона лева; въ вноса на земледѣлскитѣ орждия и на текстилнитѣ произведения също така има едно голѣмо увеличение.

Министъръ Ц. Бобошевски: Тѣ сѣ нуждни за индустрията.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Именно. Но азъ искамъ да кажа, че това не значи, какво благосъстоянието на нашия народъ е толкозъ голѣмо, че увеличава нашия вносъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Тая теория за дефицитернитѣ баланси не е правилна. Въ Англия отъ 7 години, а въ Франция отъ 4 години все иматъ дефицитерни баланси и благосъстоянието е цвѣтуше.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. министре! Не трѣбва да се сравняваме съ могѣществото на една Англия, която е богата държава.

Министъръ Ц. Бобошевски: Когато сме тѣ пари, имали сме пасивни баланси.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ние сме бедна страна, която трѣбва да бѣде скромна, когато ще се сравнява съ другитѣ. Не трѣбва да изключваме изъ предъ видъ условията, при които живѣемъ, беднотията на нашия народъ. Какъ можемъ да бждемъ сравнявани съ една Германия, или съ една Англия, или съ Франция, кждето отъ вѣкове има създадени голѣми капитали и кждето почти не се чувствува, нѣма мизерия и нѣмотия, освенъ въ единъ малъкъ слой отъ населението. У насъ, обаче, това се чувствува отъ всички. И азъ ви посочихъ цифритѣ и даннитѣ за изпълнителнитѣ дѣла и изпълнителнитѣ листове, за да ви покажа, че днесъ нѣма съсловие у насъ, което да не мизерува. Не трѣбва съ този вѣченъ оптимизъмъ, който го има у насъ, да проспиваме моментитѣ и да се задоволяваме съ туй, че утрешниятъ день ще ни донесе нѣщо по-добро. Не! Ще трѣбва своевременно да вземемъ мѣрки, за да можемъ да запазимъ, отъ една страна, пазаритѣ, които имаме, а отъ друга страна да увеличимъ последователно все повече и повече нашия износъ и нашето производство, за да можемъ да засилимъ благосъстоянието на народа и на държавата.

Председателъ: Заседанието се вдига за утре съ същия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 20 ч. и 15 м.)

Председателъ: **А. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **В. ДИМЧЕВЪ**

Секретаръ: **Н. С. ТЪРКАЛАНОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Несторъ Личевъ, Петко Разсукановъ, Досю Негеновъ, Борисъ Ефтимовъ, д-ръ Къячо Милановъ, Панайотъ Тинчевъ, Калчевъ, Борисъ Ецовъ, Янко Сакъзовъ, Христо Рашковъ, Добри Даскаловъ, Страшимиръ Георгиевъ, Кирко Цвѣтковъ, Христовъ, Пандо Сидовъ, Кара-Али Мустафовъ, Григоръ Василевъ, Георги Нешковъ, Иванъ Куртевъ, Христо Мариновъ, Петко Стайновъ, Никола Бур-	мовъ, Желю Тончевъ, Стефанъ Димитровъ, Кръстю и Цвѣтковъ, Иванъ Русевъ, Теню Янговъ, Никола Стамболиевъ и Петъръ Гаговъ . . . 1417
	Бюджетпроектъ за разходитѣ презъ 1929/1930 финансовъ година по Министерството на търговията, промишлеността и труда. (Продължение разискванията) 1417
	Дневенъ редъ за следващото заседание 1441